

KORRALDUS

Veeloa andmisest keeldumine

1. OTSUS

Võttes aluseks keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 52 lg 1 p-d 4 ja 6, looduskaitseaduse § 32 lg 2, veeseaduse §-d 191 lg 1, 192 lg 1 ja 279 lg 2, haldusmenetluse seaduse § 61 lg 1, samuti haldusmenetluse käigus Keskkonnaametile teatavaks saanud teabe, Keskkonnaamet otsustab:

1.1. Keelduda veeloa andmisest Wooluvabrik OÜ-le Jägala jõe paisutamiseks Linnamäe paisul ja hüdroenergiast elektrienergia tootmiseks Linnamäe hüdroelektrijaamas Muinaslinna tee 5 kinnistul Jõesuu külas Jõelähtme vallas Harjumaal.

1.2. Veeloa andmisest keeldumise otsuse jõustumisel kaotab kehtivuse veeluba nr L.VT.HA-171918.

1.3. Avalikustada veeloa andmisest keeldumise otsus ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded.

1.4. Korraldus jõustub teatavaks tegemisest Wooluvabrik OÜ-le.

Otsust on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul teatavaks tegemisest, esitades vaide haldusakti andjale haldusmenetluse seaduses sätestatud korras või kaebuse halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

2. ASJAOLUD

2.1. Eesti Energia Aktsiaselts (registrikood 10421629; aadress Lelle tn 22, Kesklinna linnaosa, Tallinn, Harjumaa 11318; edaspidi *Eesti Energia AS*) esitas 04.10.2012 Keskkonnaametile (edaspidi *KeA*) vee erikasutusloa taotluse¹ Jägala jõe² paisutamiseks ja hüdroenergiast elektrienergia tootmiseks Linnamäe hüdroelektrijaamas (edaspidi *Linnamäe HEJ*) Tammi kinnistul (registriosa nr 6321702, katastritunnus 24505:002:0030; edaspidi *Tammi kinnistu*) (asukoha aadress alates 12.01.2019 Muinaslinna tee 5, Jõesuu küla, Jõelähtme vald, Harjumaa) Jõesuu külas Jõelähtme vallas Harjumaal.

2.2. Eesti Energia AS-le oli Keskkonnaministeeriumi Harjumaa keskkonnateenistus, eelneva tähtajalise loa kehtivuse lõppemisel, andnud vee erikasutusloa nr L.VT.HA-171918 (edaspidi *veeluba nr L.VT.HA-171918*) kehtivusajaga 15.01.2008–15.01.2013.

¹ Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis (edaspidi *DHS*) 05.10.2012 nr HJR7-6/12/24462 all ja 03.01.2017 nr 14-6/17/48 all.

² Keskkonnaregistrikood VEE1083500.

2.3. 01.10.2019 jõustunud veeseaduse (edaspidi *VeeS*) § 2 lg 2 koostoimes keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (edaspidi *KeÜS*) § 41 lg 1 p 1 annab KeA vee erikasutusloa asemel keskkonnaluba (edaspidi *veeluba*).

2.4. *VeeS* § 187 p 7 alusel on veeluba kohustuslik, kui paisutatakse veekogu või kasutatakse hüdroenergiat. *VeeS* § 191 lg 1 alusel annab veeloa KeA. Seega on KeA-l kui veeloa andjal pädevus eelnimetatud taotluse menetlemiseks ning veeloa andmise või andmisest keeldumise üle otsustamiseks.

2.5. KeA kontrollis veeloa taotluse vastavust kuni 30.09.2019 kehtinud veeseaduse (edaspidi *30.09.2019 VeeS*) ja keskkonnaministri 26.03.2002 määruse nr 18 „Vee erikasutusloa ja ajutise vee erikasutusloa andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise kord, loa taotlemiseks vajalike materjalide loetelu ja loa vormid” (edaspidi *määrus nr 18*) nõuetele. Täiendatud ja parandatud veeloa taotluse esitas Eesti Energia AS KeA-le 16.11.2012, milles märgiti täiendavalt vee erikasutuse eesmärgina veekogu paisutamise.³

2.6. KeA võttis 14.01.2013 veeloa taotluse menetluse. Veeloa taotlemise teade avalikustati 14.01.2013 ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded.⁴

2.7. KeA algatas 19.03.2015⁵ Eesti Energia AS-i veeloa taotlusele keskkonnamõju hindamise (edaspidi *KMH*) keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse⁶ (edaspidi *KeHJS*) § 3, § 6 lg 2 p 22 ja lg 3, § 9, § 11 lg 2, 4 ja 11, 30.09.2019 *VeeS* § 9 lg 5 ja 7 (kehtivas *VeeS* § 191 lg 1) ning Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhindang, täpsustatud loetelu“ § 15 p 8 alusel, kuna kavandatav tegevuskoht asub Natura 2000 võrgustiku alal ning tegevus võib avaldada Jägala loodusala ja Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele ja elupaikadele negatiivset mõju.

2.8. Eesti Energia AS teavitas 02.11.2017 KeA-d asjaolust, et Eesti Energia AS-le kuuluva Linnamäe HEJ veeloaga seotud hoonestusõigus, millega on koormatud Tammi kinnistu, on 30.10.2017 võõrandatud Wooluvabrik OÜ-le (registrikood 14345725, aadress Pojengi tee 10, Viimsi alevik, Viimsi vald, Harjumaa, 74001, *edaspidi WV*). Lisaks märgiti, et valdus ja veeluba anti WV-le üle 01.11.2017.⁷ KeA muutis 08.12.2017 veeloa WV nimele korraldusega nr 1-3/17/2999 „Veeloa nr L.VT.HA-171918 muutmise“ Wooluvabrik OÜ 08.12.2017 poolt esitatud veeloa taotluse alusel.⁸

2.9. Riigikohtu Halduskolleegium on OÜ Hellenurme Veski haldusasja nr 3-17-1739 otsuses⁹ (edaspidi *RKHKo 3-17-1739*) öelnud, et KeHJS-s ei ole kehtestatud KMH kohustuslikkust, kui juba toimuvat tegevust jätkatakse ilma seda muutmata. Kuna Linnamäe paisul paisutamine ning hüdroenergia kasutamine on olnud jätkuv tegevus, leiab KeA, et

³ Registreeritud DHS-is 16.11.2012 nr HJR 7-6/12/24462-3 all.

⁴ Registreeritud DHS-is 14.01.2013 nr HJR 7-6/13/24462-7 all.

⁵ Registreeritud DHS-is 19.03.2015 nr HJR 7-6/15/24462-38 all.

⁶ Hetkel kehtiva KeHJS (RT I, 21.12.2019, 7) § 56 lg 11 kohaselt kohaldatakse tegevusloa taotlusele, milles nimetatud tegevusele on algatatud KMH enne käesoleva sätte jõustumist (s.o enne 13.07.2017), KMH algatamise ajal kehtinud KeHJS redaktsiooni. Seega on otsuses viidatud KeHJS redaktsioonile (RT I, 13.03.2014, 32), mis kehtis KMH algatamise hetkel 19.03.2015.

⁷ Registreeritud DHS-is 03.11.2017 nr 14-6/17/12549 all.

⁸ Registreeritud DHS-is 07.12.2017 nr 14-6/17/13646 all.

⁹ Registreeritud DHS-is 03.02.2021 nr 6-3/20/4052-20 all.

Linnamäe paisul on tegemist samasuguse olukorraga. KeHJS § 29 lg 2 ja loodusdirektiivi¹⁰ art 6 lg 3 ei laiene korduvatele lubadele, mida taotletakse samas kohas ja samal viisil jätkuvaks tegevuseks. Loodusdirektiivi art 6 lg 2 alusel tuleb antud juhul selle sätte tähenduses vajaliku meetmena läbi viia tagantjärele hindamine, mis peab vastama loodusdirektiivi art 6 lg 3 nõuetele. Loodusdirektiivi art 6 lg 2 ja 3 panevad tagantjärele hindamise tagamise kohustuse liikmesriigile. KeA peab pädeva asutusena haldusmenetluse seaduse (edaspidi HMS) § 6 järgi ise selgitama välja asjaolud, et hinnata korduva loa taotlemise menetluses juba alustatud tegevuse vastavust loodusdirektiivi art 6 lg-le 2. Loataotlejal on menetluses kaasaaitamiskohustus talle teada olevate asjaolude ja tal olemasolevate tõendite ulatuses (HMS § 38 lg 3).

2.10. Tulenevalt eeltoodust, ning kuna see ei vastanud KeHJS § 13 p-le 3, § 20 lg 1 p-dele 4, 6, 7 ja 7¹, jättis KeA heaks kiitmata KMH aruande ning lõpetas 09.07.2021 WV veeloa taotluse Jägala jõe paisutamiseks Linnamäe paisul ja hüdroenergia kasutamiseks elektrienergia tootmiseks KMH menetluse. KMH menetluskäik on toodud¹¹ kirjas, mida ei korrata. KeHJS § 11 lg 11 kohaselt kavandatava tegevuse KMH algatamise korral peatub tegevusloa taotluse menetlus KMH aruande heakskiitmiseni. Kuna KeA lõpetas 09.07.2021 kavandatava tegevuse KMH menetluse, siis KeHJS § 11 lg 11 alus langes ära ja veeloa taotluse menetlus jätkus KMH menetluse lõpetamise otsuse tegemise päeval 09.07.2021.

2.11. KeA on koostanud “Jägala jõel Linnamäe paisul jõe paisutamise ja hüdroenergiast elektritootmine” tagantjärele Natura hindamise aruande (edaspidi *Natura asjakohase hindamise aruanne*) ja “Jägala jõel Linnamäe paisul jõe paisutamise ja hüdroenergiast elektritootmine” Natura hindamise viimase etapi aruande (edaspidi *Natura erandi hindamise aruanne* või koos *Natura tagantjärele hindamise aruanded*), mis avalikustati 06.12.2021.

2.12. KeA korraldas Natura tagantjärele hindamiste aruannete avaliku arutelu¹² 22.02.2022 ja korrigeeris aruandeid vastavalt esitatud ettepanekutele¹³.

2.13. Vabariigi Valitsus andis 03.06.2022 korralduse nr 163¹⁴ (edaspidi *VV korraldus*), millega sätestas: „KeHJS § 29 lg 3 alusel ja tuginedes asjaoludele, et Linnamäe paisul on vee paisutamine ja hüdroenergia kasutamine jätkuv tegevus, mis sai alguse enne Natura ala loomist, ning hoolimata tegevuse eeldatavalt ebasoodsast mõjust Natura 2000 võrgustiku alale on tegevus alternatiivsete lahenduste puudumisel vajalik avalikkuse jaoks esmatähtsatel ja erakordselt tungivatel põhjustel, nõustub Vabariigi Valitsus tegevusloa andmisega Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja Linnamäe hüdroelektrijaamas hüdroenergia kasutamiseks elektrienergia tootmisel. Tegevusloa andmise otsuse teeb ja loa tingimused, sealhulgas hüvitusmeetmete rakendamise kohustuse seab KeA.“

¹⁰ Nõukogu 21.05.1992 direktiiv 92/43/EMÜ, looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta. Arvutivõrgus kättesaadav:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A31992L0043>.

¹¹ Registreeritud DHS-is 09.07.2021 nr 6-3/21/5014-10 all.

¹² Arvutivõrgus kättesaadav: <https://keskkonnaamet.ee/keskkonnateadlikkus-avalikustamised/raagi-kaasa/keskkonnamoju-hindamiste-avalik-valjapanek> (04.04.2022).

¹³ Natura tagantjärele hindamise aruanne on kinnitatud DHS-is 05.04.2024 nr 1-21/24/5 all ning on arvutivõrgus kättesaadav <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=e3f9dd85-7865-4c07-80e7-729a9f99892a> ja Natura erandi hindamise aruanne on kinnitatud DHS-s 05.04.2024 nr 1-21/24/6 all ning on arvutivõrgus kättesaadav <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=d9ed2cd4-22c5-4d19-8d37-e992ddb5d94e>.

¹⁴ Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/307062022005>

2.14. KeA on 15.01.2008 antud veeloa kehtivust korduvalt pikendanud. Viimati 08.12.2022 korraldusega nr DM-121712-8 „Keskkonnaloa nr L.VT.HA-171918 pikendamise korraldus“, pikendades veeluba kuni uue veeloa andmise või andmisest keeldumise otsuse tegemiseni, kuid mitte kauemaks kui 31.12.2024¹⁵.

2.2. Veeloa andmisest keeldumise otsuse eelnõu avalikustamine ning menetlusosaliste teavitamine

KeA rakendab veeloa andmisel avatud menetlust. KeA teavitas veeloa andmisest keeldumise otsuse eelnõu valmimisest XX.XX.202X ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ja edastas XX.XX.202X menetlusosalistele arvamuste/vastuväidete esitamiseks (HMS § 48 lg 1, § 49 lg 1).

HMS § 40 lg 1 kohaselt peab haldusorgan enne haldusakti andmist andma menetlusosalisele võimaluse esitada kirjalikus, suulises või muus sobivas vormis asja kohta oma arvamus ja vastuväited.

KeA teeb ettepaneku korraldada avalik arutelu. Vastavalt KeÜS § 48¹ lg 2 teavitab KeA arutelu toimumisest vähemalt kümme päeva enne arutelu toimumist KeÜS §-s 47 sätestatud korras.

Eelnõudele ettepanekuid ja vastuväiteid ei esitatud/esitati.

2.3. Veeloa andmisest keeldumise otsusest teavitamine

Veeloa andmisest keeldumise otsus toimetatakse taotlejale ja teistele isikutele, kelle õigusi veeluba või selle andmisest keeldumise otsus piirab, kätte keskkonnaloa andja poolt postiga või elektrooniliselt (KeÜS § 58 lg 1, HMS § 25–30).

KeA toimetab veeloa andmisest keeldumise otsuse menetlusosalistele postiga või elektrooniliselt.

3. KAALUTLUSED

3.1. Lähteseisukohad

3.1.1. KeA märgib, et veeloa kehtivuse lõppedes hindab loa andja veeloa taotluse lahendamisel igakordselt taotleja kava veekogu paisutada ja hüdroenergiat kasutada ning hindab igakordselt veeloa andmisest keeldumise aluseid. Loa andja otsustab veeloa andmise uuesti, hinnates konkreetset kujunenud olukorda kehtiva õigusruumi alusel. Samuti vaatab loa andja üle loa taotleja õigused, kohustused ning võimalikud seatavad piirangud. Loa andja teeb veeloa andmise otsuse lähtudes taotluses esitatud teabest, vee erikasutusest ja kaitset sätestavatest õigusaktidest, taotluse kohta esitatud seisukohtadest.

¹⁵ Registreeritud keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS, 08.12.2022 nr DM-121712-8 all.

3.1.2. Veeluba taotletakse Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja hüdroenergiast elektrienergia tootmiseks. Lisaks taotletakse VeeS § 174 lg 4 erandi kohaldamist.

3.1.3. Jägala jõgi kuulub keskkonnaministri 15.06.2004 määruse nr 73 „Lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“ (edaspidi *määrus nr 73*) § 2 p 20 alusel Jägala joast suubumiseni Soome lahte lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse. Linnamäe pais asub nimetatud jõelõigul, seega tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda looduskaitseeaduse (edaspidi *LKS*) § 51 lg 1, mille kohaselt on lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul keelatud olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, samuti uute paisude rajamine ning loodusliku sängi ja veerežiimi muutmine. *LKS* § 51 lg 1¹ sätestab erisuse, mille alusel on *LKS* § 51 lg 1 nimetatud veekogul või selle lõigul loodusliku sängi, veerežiimi ning veetaseme muutmine paisude rekonstrueerimisel lubatud üksnes juhul, kui sellega parandatakse kalade kudemisvõimalusi.

3.1.4. VeeS § 174 lg 3 sätestab, et *LKS* § 51 lg 2 alusel lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana määratud veekogule või selle lõigule ehitatud paisul peab paisu omanik või valdaja tagama kalade läbipääsu nii paisust üles- kui ka allavoolu. Linnamäe pais on kaladele ületamatu rändetõke. WV ei ole VeeS-st tulenevat kohustust, tagada kalade läbipääsu paisust üles- ja allavoolu, tänaseni täitnud.

3.1.5. Jägala jõe ja Jõelähtme jõe¹⁶ alamjooks¹⁷ on Vabariigi Valitsuse 16.06.2005 määruse nr 144 „Hoiualade kaitse alla võtmine Harju maakonnas“ (edaspidi *määrus nr 144*) § 1 lg 1 p 1 kohaselt Jägala jõe hoiuala, mille kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikide – hariliku võldase (*Cottus gobio*), jõesilmu (*Lampetra fluviatilis*) ja lõhe (*Salmo salar*) elupaikade ning loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) kaitse. Natura 2000 võrgustiku alade kaitse-eesmärgid on sätestatud *LKS* §-s 69 lg 3 ja Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korralduses nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ (edaspidi *korraldus nr 615-k*). Korralduse nr 615-k lisa 1 p 2, ap 56 alusel kuulub Jägala jõe hoiuala Jägala loodusala¹⁸ nime all Natura 2000 võrgustiku alade koosseisu. Jägala loodusala kaitse-eesmärgiks on lisaks Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärkideks olevate liikide isendite elupaikadele ja elupaigatüübile kaitsta järgmiste liikide isendite elupaiku: saarmas (*Lutra lutra*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

3.1.6. Pinnavee, rannikuvee ja põhjavee kaitse raamistik on kehtestatud veepoliitika raamidirektiivis¹⁹ (edaspidi *VRD*), mis on üle võetud VeeS-ga. Pinnavee kaitse eesmärk on pinnaveekogumite, sealhulgas tehisveekogumite, tugevasti muudetud veekogumite ning pinnaveekogumiga hõlmamata veekogude, vähemalt hea seisund ning pinnavee kaitse eesmärgi saavutamiseks tuleb vältida pinnaveekogumite ökoloogilise ja keemilise seisundi halvenemist²⁰.

3.1.7. Linnamäe pais on kultuuriministri 21.12.2016 käskkirjaga nr 180 „Linnamäe hüdroelektrijaama paisu kultuurimälestiseks tunnistamine“ tunnistatud kultuurimälestiseks²¹.

¹⁶ Keskkonnaregistrikood VEE1087900.

¹⁷ Jägala jõe hoiuala; keskkonnaregistrikood KLO2000001.

¹⁸ Keskkonnaregistrikood RAH0000040; ala kood EE0010150.

¹⁹ Veepoliitika raamidirektiiv on arvutivõrgus kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:02000L0060-20141120&from=EN> (06.02.2024).

²⁰ VeeS § 32 lg 1 ja § 33 lg 1.

²¹ Kultuurimälestiste register, registrinumber 30418.

Lisaks kultuuriministri 18.12.2020 käskkirja nr 190 „Asulakohtade ja muistsete põllujäänuste kultuurimälestisteks tunnistamine ning ühise kaitsevööndi kehtestamine“ (edaspidi: *käskkirja nr 190*) p-ga 4 kehtestati mälestistele ühine kaitsevöönd, kuhu sisse arvati ka Linnamäe paisjärv). Põhjalikumalt on kultuurimälestise teemat käsitletud käesoleva korralduse p 3.3.1. ja Natura erandi hindamine aruande p-s 2.2.2. ning siinkohal üle kordama ei hakata.

3.1.8. Keskkonnamõju hindamisest

KeA jättis 09.07.2021 KMH aruande heakskiitmata, kuna see ei vastanud KeHJS § 13 p-le 3, § 20 lg 1 p-dele 4, 6, 7 ja 7¹, aruanne ei olnud asjakohane ja piisav tegevusloa andmiseks.

Arvestades RKHKo 3-17-1739 otsuses avaldatud seisukohti lõpetas KeA 09.07.2021 WV veeloa taotluse Jägala jõe paisutamiseks Linnamäe paisul ja hüdroenergia kasutamiseks elektrienergia tootmiseks KMH menetluse. KMH aruande heakskiitmata jätmise ja KMH menetluse lõpetamise asjaolud on toodud KeA 09.07.2021 kirjas 6-3/21/5014-10.

KeA peab pädeva asutusena HMS § 6 järgi ise selgitama välja asjaolud, et hinnata korduva loa taotlemise menetluses juba alustatud tegevuse vastavust loodusdirektiivi art 6 lg-le 2. KeA koostas tagantjärele Natura hindamise aruanded ja need on kinnitatud Keskkonnaameti dokumendiregistris KIRKE 05.04.2024 (vt p 2.12. alaviide nr 13).

3.2. Veeloa andmisest keeldumise alused

3.2.1. VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 4 alusel keeldub keskkonnaloo andja keskkonnaloo andmisest, kui kavandatav tegevus ei vasta õigusaktidega sätestatud nõuetele ning VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 6 kohaselt, kui tegevusega kaasneb keskkonnaohu, mida ei ole võimalik vältida, välja arvatud juhul, kui huvi keskkonnaloo andmiseks on ülekaalukas ja tegevusel puudub mõistlik alternatiiv ning on võetud kasutusele ohu vähendamise meetmed.

3.2.2. KeÜS § 5 kohaselt on keskkonnaohu olulise keskkonnahäiringu tekkimise piisav tõenäosus. Mõistes “keskkonnaohu” sisaldub kaks elementi: ebasoodsa tagajärje piisav tõenäosus ja selle olulisus. Keskkonnaohuna tähistatakse seega olukorda, kus esinevad need kaks tingimust korraga ning kus esineb piisav tõenäosus, et saabub oluline keskkonnahäiring. Keskkonnahäiring on KeÜS § 3 lg 1 kohaselt inimtegevusega kaasnev vahetu või kaudne ebasoodne mõju keskkonnale, sealhulgas keskkonna kaudu toimiv mõju inimese tervisele, heaolule või varale või kultuuripärandile. KeÜS § 3 lg 2 p 5 kohaselt eeldatakse olulise keskkonnahäiringu tekkimist olulise ebasoodsa mõju avaldumisel Natura 2000 võrgustiku alale. KeÜS § 3 lg 2 p 3 kohaselt eeldatakse olulise keskkonnahäiringu tekkimist keskkonnakahju põhjustamisel. Keskkonnaohu tuleb vältimispõhimõttest lähtuvalt vältida (KeÜS § 10). Keskkonnaohu või keskkonnahäiringut tuleb taluda, kui tegevus on vajalik ülekaaluka huvi tõttu, puudub mõistlik alternatiiv ja keskkonnaohu või olulise keskkonnahäiringu vähendamiseks on võetud vajalikud meetmed (KeÜS § 10).

Haldusorganil lasub kohustus rakendada vältimispõhimõtet, et tõrjuda olulise ebasoodsa keskkonnamõju tekkimist. Ehkki Vabariigi Valitsus nõustus korraldusega nr 163 tegevusloa andmisega hoolimata tegevuse eeldatavalt ebasoodsast mõjust Natura 2000 võrgustiku alale, teeb KeA VV korralduse kohaselt tegevusloa andmise otsuse. KeA leidis, et Linnamäe HEJ-s

elektritootmisele esineb mõistlikke alternatiive olulise keskkonnahäiringu vältimiseks, taotletav tegevus ei ole vaadeldav ja vajalik ülekaaluka (st kaalukama kui keskkonnakaitselised) huvi tõttu, sh on keskkonnakaitselisi ja muinsuskaitselisi huvisid võimalik ühildada ning hüvitusmeetmeid Natura ala kahjustamise kompenseerimiseks ei ole võimalik vajalikus mahus rakendada (vt p-i 3.3.4.), seetõttu ei ole põhjendatud olulise keskkonnahäiringu talumise kohustus.

3.2.3. Vee erikasutus ohustab otseselt keskkonda, kui see ei võimalda saavutada alal kehtivaid kaitse-eesmärke, mis on määratud LKS-i alusel ja täpsustatud kaitsekorralduskavaga²². WV tegevus ei võimalda saavutada määrusega nr 144 määratud ja Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskavaga täpsustatud kaitse-eesmärke. Tegevusel on oluline negatiivne mõju Natura eesmärkidele²³. Jägala loodusala Natura 2000 võrgustikku kuuluva Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärkide ja terviklikkuse kahjustamise ulatus on toodud Natura asjakohase hindamise aruandes. VeeS-s sätestatud keskkonnaeesmärkide saavutamise välistamine on samuti otsene keskkonnaoht. Seda seisukohta kinnitab Tallinna Halduskohtu 28.02.2017 kohtuotsuse haldusasjas nr 3-15-2596 (edaspidi *Halduskohtu 28.02.2017 otsus*) p 32.2.1., milles kohus märgib, et keskkonnaeesmärkide saavutamise välistamine võib olla samuti otsene keskkonnaoht.

3.2.4. VeeS § 174 lg 4 alusel võib KeA veeloga leevendada või paisu omaniku vabastada VeeS § 174 lõikes 3 sätestatud kalade läbipääsu kohustuse täitmisest, arvestades kaaluka põhjuse olemasolu. VeeS seletuskiri täpsustab, et kohustust ei saa leevendada Natura 2000 alal asuval paisul, kui selleks vajalikud tingimused pole nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta artikkel 6 lg 4 kohaselt täidetud (vt p 3.2.9).

3.2.5. Riigikohtu halduskolleegium on 04.03.2015 kohtuotsuses haldusasjas nr 3-3-1-74-14 (edaspidi *RKHKo 3-3-1-74-14*) punktis 20 märkinud, et: „*.../ VeeS § 9 lg 10 p 1, mille järgi keeldutakse veeloa andmisest, kui vee erikasutus ohustab otseselt inimese tervist või keskkonda. Sätte kohaldamisel tuleb kaaluda keskkonnale tekkiva võimaliku kahju olulisust võrreldes muude asjaoludega, sh taotleja õiguste ja huvidega.*”

Riigikohus selgitas kohtuotsuses 3-3-1-74-14, et veeloa andmise otsustamisel tuleb kaaluda, kas avalik huvi keskkonna kaitseks on kaalukam taotleja huvist alustada ettevõtlusega või kas on võimalik leida lahendus, mis neid huvisid tasakaalustaks. Seega tuleb kaaluda, kas antud juhul on avalik huvi keskkonna kaitseks kaalukam WV huvist tegeleda ettevõtlusega või kas on võimalik leida lahendus, mis neid huvisid tasakaalustaks. HMS § 3 lg 2 kohaselt peab haldusakt ja toiming olema kohane, vajalik ning proportsionaalne seatud eesmärgi suhtes. Seega ei saa KeA lähtuda vaid keskkonnakaitselistest kaalutlustest, vaid peab arvestama riigi

²² Kaitsekorralduskava on kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori 28.06.2017 käskkirjaga nr 1-2/17/15 ja muudetud Keskkonnaameti peadirektori 05.09.2017 käskkirjaga nr 1-2/17/26. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://eelis.ee/GetFile.aspx?fail=1267180462> (21.04.2022), Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskava 2022-2026 on kinnitatud Keskkonnaameti 22.04.2022 korraldusega nr 1-3/22/163 arvutivõrgus kättesaadav [file://sise.envir.ee/Kasutajad\\$/KA/47308292799/Downloads/J%C3%A4gala_j%C3%B5e_HA_KKK_2022_2026.pdf](file://sise.envir.ee/Kasutajad$/KA/47308292799/Downloads/J%C3%A4gala_j%C3%B5e_HA_KKK_2022_2026.pdf) (03.05.2022).

²³ Vabariigi Valitsuse 05.08.2022 korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 punkti 2 alapunktis 56. Samuti on Natura 2000 ala kaitse eesmärgid loetletud Natura standard andmevormil (N2K EE0010150 dataforms (europa.eu)).

huve üldisemalt, arvestades ka riigi ja avalikkuse huvi püüdnud hoidmise, energiajulgeoleku ning piirkonna rekreatsiooni võimaluste hoidmise osas, ning samuti WV huve. KeA on kaalunud erinevaid huve korralduse p 3.3.

3.2.6. Veekaitse eesmärgid ja mõjude kaalumise

3.2.6.1. Paisutamise mõjud vee-elustikule

3.2.6.1.1. Kalastikule avaldavad negatiivset mõju paisutused, mis killustavad jõe, isoleerivad vee-elustiku populatsioonid ja on neile rändetõkkeks. Samuti avaldavad negatiivset mõju hüdroelektrijaamad, mis reguleerivad vooluhulkasid jões. Teineteisest isoleeritud jõelõikude vahel ei toimu kalastiku liikumist, sest paisud seda ei võimalda. Siirdekalad ei pääse merre toituma ning merest ei saa siirdekalad jõkke kudema. Selle tulemusel on kalastiku liikide hulk ja arvukus kahanenud.

3.2.6.1.2. Aastatel 2013–2014 läbi viidud vee-elustiku uuringu aruandest “Vee-elustiku uuringud Jägala ja Jõelähtme jõe alamjooksul 2013–2014. a.“ (edaspidi *vee-elustiku uuring*)²⁴ selgus, et Linnamäe paisu all tehti kindlaks 26 kalaliigi esinemine. Uuringud näitasid, et jõesilm tõuseb kevadel Linnamäe paisu alla arvukalt kudema, merre jõudev järglaskond on regulaarne, kuid laskujate arvukus võib varieeruda sõltuvalt aasta veerikkusest, merevee tasemest ning äravoolu reguleerimisest Linnamäe paisul. Samuti sigivad Linnamäe paisu all lõhe ja meriforell, kuid mõlema liigi looduslikke laskujaid jõuab Jägala jõest merre praegu vaid üksikuid. Siirdekalade sigimist Linnamäe paisu all häirivad kaks olulist mõjufaktorit: kärestikulisi ja ritraalseid alasid paisu all on vähe ning need on mere mõju all – merevee kõrge taseme korral uputatakse kärestikud ära ning veevool seal lakkab või aeglustub liigselt; äravoolu reguleerimine Linnamäe HEJ-s ning sellest tulenevalt veetaseme sagedased järsud muutused häirivad oluliselt nii siirdekalade kui enamiku teiste kalaliikide sigimis- ja elutingimusi Linnamäe paisu aluses jõeosas.

3.2.6.1.3. Kokkuvõttes hinnati vee-elustiku uuringus kalastiku seisund seirepüükide põhjal Linnamäe paisu aluses jõeosas kesiseks, Jägala jões ülalpool Linnamäe paisu ja Jõelähtme jõe alamjooksul halvaks. Kalastiku hea seisundi saavutamise eelduseks Jägala jõe alamjooksul hinnati Linnamäe paisu avamist ja paisjärve likvideerimist.

3.2.6.1.4. Vee-elustiku uuringu kohaselt lõhe ja meriforelli elupaikade inventeerimine Jägala ja Jõelähtme jõgede alamjooksudel näitas, et jõelistes osades on lõhele ja meriforellile sobilikke sigimis- ja noorjärkude kasvualasid ligikaudu 2,2 ha (sellest 0,3 ha allpool Linnamäe paisu). Linnamäe paisjärve likvideerimise korral lisanduks sellele eeldatavasti veel 5 ha heakvaliteedilist sigimis- ja kasvuala.

3.2.6.1.5. Jägala jõel paisjärve poolt üleujutatud alal on Jägala joast suubumiseni merre kärestikulised elupaigad, mis on eluks vajalikud nii siirdekaladele kui ka muule vee-elustikule. Linnamäe paisjärve all on potentsiaalsed vee-elustiku kudealad, mis paisjärve likvideerimise

²⁴ Aruanne, „Vee-elustiku uuringud Jägala ja Jõelähtme jõe alamjooksul 2013–2014. a.“ (2014), Ökokonsult OÜ, TÜ Eesti Mereinstituut, EMÜ PKI Limnoloogiakeskus ja Loodushoiu Ühing Lutra. Arvutivõrgus kättesaadav <https://kliimaministeerium.ee/media/9135/download>

järgselt vee-elustiku poolt kasutusse võtmisel, võimaldavad saavutada vee-elustiku head seisundit.

3.2.6.1.6. Kokkuvõtvalt avaldab pais kui rändetõke vee-elustikule olulist negatiivset mõju. Kalad ei pääse paisust ülesvoolu jäävatele kudealadele vabalt liikuma. Paisjärve alla jäävad olulised kudealad, mis tuleks taastada, et saavutada vee-elustiku hea seisund.

3.2.6.2. Hüdroenergia kasutamise mõjud vee-elustikule

3.2.6.2.1. Linnamäe HEJ-s kasutusel olevate turbiinide töölabad ei ole reguleeritavad, seetõttu toimub turbiinide tööks vajaliku veesurve tagamiseks paisu taha vee kogumine nii suvisel kui ka talvisel madalveeperioodil. Linnamäe HEJ-s kasutusel olev tehnika ei ole võimeline elektrit tootma madalamatel vooluhulkadel kui 4,0 m³/s. Seega toimub pidev loodusliku veerežiimi muutmine vooluhulkadel, mis jäävad vahemikku 1,34 m³/s kuni 4,0 m³/s. Vee kogumise tagajärjel toimub pidev vooluveekogu loodusliku veerežiimi muutmine, mistõttu ei ole võimalik saavutada ega säilitada looduskeskkonnale vajalikku normaalset ökoloogilist tasakaalu. Vooluhulkade kõikumine ohustab otseselt kalu, eriti nende noorjärke. Eriti negatiivselt võib see mõjutada lõheliste kui ka jõesilmu kuderännet ja kudemist ja marja loodusliku inkubeerimise toimumist. Kogu jõeelustikule soodsate elutingimuste kindlustamiseks on oluline tagada ja säilitada jõe looduslik (looduslähedane) hüdroloogiline režiim. Kui kogutakse vett eesmärgiga kasutada hüdroenergiat elektri tootmiseks, siis sellega muudetakse looduslikku hüdroloogilist režiimi ja tuleb eeldada keskkonnamõju, mis kaasneb veetaseme ja vooluhulga muutmisega Jägala jões ning seeläbi negatiivset mõju vee-elustikule.

3.2.6.2.2. Paisutamise ja hüdroenergia kasutamisega kaasnevad negatiivsed muutused jõe ökosüsteemis, eelkõige halvenevad jõe hüdro-morfoloogilised näitajad (vooluhulgad, voolurežiim, gaasirežiim) ning seeläbi kogu jõe elustik ja elupaik mõjutatavas osas.

3.2.6.2.3. Tõkestamatus on Jägala jõe hea seisundi saavutamise üks olulisi eeldusi. Jägala jõe Natura elupaigas pole kalastiku hea seisund põhimõtteliselt saavutatav, kui praegune paisutus säilib ning kalade rändetee Linnamäe paisust üles- ja allavoolu kogu Natura elupaiga ulatuses ei õnnestu efektiivselt avada. Kalastiku hea seisundi saavutamine ja säilimine Jägala jõe alamjooksul Jägala joast allavoolu eeldab eelkõige Linnamäe hüdroelektrijaama juures vooluhulkade reguleerimise lõpetamist ning settereostuse vältimist. Väga hea seisundi saavutamine Jägala joast allavoolu on tõenäoliselt võimalik vaid paisutuse likvideerimise korral. Linnamäe paisust ülesvoolu kalastiku seisundi paranemine eeldab kalade rändetee efektiivset avamist kogu Natura elupaiga ulatuses.

3.2.6.2.4. Muudel juhtudel loetakse võimalikeks meetmeteks paisude, kui rändetõkete negatiivse mõju leevendamist kalapääsude rajamise näol. Kalapääsu ehitamine antud juhul probleemi aga ei lahenda, kuna oluline osa 5 ha lõhilastele sobivatest koelmualadest jäävad praeguse paisjärve alla. Selleks, et kude õnnestuks ja järelkasv ellu jääks, on lõhilastele vajalik kruusane, kärestikuline jõepõhi ning voolav ja hapnikurikas vesi ka kuumadel suvekuudel. Tedaolevalt ei ole hüdroenergia kasutamisel elektrienergia tootmiseks ja paisutamiseks

Linnamäe paisul lahendusi, mis tagaksid üheaegselt nii paisutamise, hüdroenergia kasutamise ja kalade rändete efektiivse avamise.

3.2.6.2.5. Kokkuvõtvalt on hüdroenergia kasutamisel Linnamäe HEJ-s negatiivne mõju vee-elustikule ja seega on Linnamäe paisutuse likvideerimine vajalik vee-elustiku hea seisundi saavutamiseks.

3.2.6.3. Veemajanduskava rakendamine

3.2.6.3.1. Pinnavee kaitse eesmärk on pinnaveekogumite vähemalt hea seisund (VeeS § 32 lg 1). Pinnaveekogumi seisund on hea, kui selle ökoloogiline ja keemiline seisund on VeeS § 61 lg 2 alusel kehtestatud kvaliteedinäitajate väärtuste ja VeeS § 76 lg 1 alusel kehtestatud kvaliteedi piirväärtuste kohaselt vähemalt hea. Vooluveekogumite puhul on ühe olulisema koormusena välja toodud veekogude pikisuunaline tõkestamine (paisud)²⁵. See tähendab, et veekogu hea seisundiklassi saavutamiseks on vajalik veevoolu tõkestamatus.

3.2.6.3.2. Veekaitse eesmärkide saavutamiseks koostatakse iga vesikonna või piiriülese vesikonna Eestis paikneva osa veemajanduskava (edaspidi *VMK*), milles kavandatakse vesikonna või piiriülese vesikonna Eestis paikneva osa veekasutamine ja kaitse. Keskkonnaministri poolt kinnitati 07.10.2022 käskkirjaga nr 1-2/22/357 perioodi 2022-2027²⁶ veemajanduskavad ja meetmeprogrammid.

3.2.6.3.3. Linnamäe pais asub vooluveekogumil Jägala_4 (Jägala Jägala joast suudmeni). Vooluveekogum Jägala_4 koondseisund on aastatel 2014-2022 hinnatud seisundiklassi halb. Mitthea ökoloogilise seisundi üheks põhjuseks on Linnamäe pais.

3.2.6.3.4. Kui hea seisundi saavutamiseks vajalikke meetmeid rakendada ei ole võimalik, siis on võimalik rakendada leebemat keskkonnaeesmärki, mis tähendab erandit. Kehtivas VMK-s on tehtud Linnamäe paisule VRD artikkel 4.5 alusel erand kalastiku seisundi osas, mis võib olla kesine kuni VMK käesoleva perioodi lõpuni ehk siis kuni 2027. aastani. Üldise põhimõttena vaadatakse erandid üle veemajanduskava ajakohastamisel vähemalt üks kord kuue aasta jooksul²⁷. Võimalik, et aastast 2027 erand enam ei kehti ja tuleb tagada veekaitse eesmärkide saavutamine.

3.2.6.3.5. Jägala_4 vooluveekogumi seisundi osas on rakendatud VMK erandit kuni aastani 2027, mistõttu ei kohaldu veeloa andmisest keeldumise alusena VeeS § 192 lg 3 p 8.

3.2.6.4. Kalapääsu nõude täitmisest vabastamisest

²⁵ Keskkonnaministri 16.04.2020 määrus nr 19 „Pinnaveekogumite nimekiri, pinnaveekogumite ja territoriaalmere seisundiklasside määramise kord, pinnaveekogumite ökoloogiliste seisundiklasside kvaliteedinäitajate väärtused ja pinnaveekogumiga hõlmamata veekogude kvaliteedinäitajate väärtused“ § 20 lg 6 p 2.

²⁶ VMK kolmas periood

²⁷ VeeS § 38 lg 3

3.2.6.4.1. Taotluse kohaselt taotleb WV VeeS § 174 lg 4 alusel kalade läbipääsu nõude täitmisest vabastamist kaaluka põhjuse olemasolu tõttu.

3.2.6.4.2. Jägala jões esineb 26 kalaliiki, millest 3 (lõhe, harilik võldas ja jõesilm) on nimetatud loodusdirektiivi II lisas ja on Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärgiks. Kuigi Jägala jõgi on lõheliste jõgi, lõhele sobivaid elupaiku praktiliselt pole, sest rikutud on praktiliselt 100% elupaikadest. Linnamäe paisust allavoolu asuva 0,3 ha suuruse jõe osa kvaliteet on hinnatud lõhe sigimis- ja noorkalade kasvualana kasinaks. Lõhe Linnamäe paisu all küll sigib, kuid looduslik taastootmine piirdub üksikute isenditega (0–50 laskujat aastas). VeeS seletuskiri täpsustab, et kohustust ei saa leevendada Natura 2000 alal asuval paisul, kui selleks vajalikud tingimused pole nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta artikkel 6 lg 4 kohaselt täidetud. Lähtudes loodusdirektiivi art 6 lg 4 ning KeHJS § 29 lg 3 ja 4 saab loa anda üksnes juhul, kui esinevad üheaegselt järgmised tingimused: 1) alternatiivsed lahendused puuduvad; 2) projekt tuleb ellu viia üldiste huvide mõjuval põhjusel, sh sotsiaalsetel või majanduslikel põhjustel; 3) Vabariigi Valitsus annab nõusoleku; 4) liikmesriik võtab kasutusele vajalikud hüvitusmeetmed (nendest tuleb teavitada 14 Euroopa Komisjoni). KeA on koostanud Natura asjakohase hindamise aruande ja Natura erandi hindamise aruande ja jõudis järeldusele, et erandit ei ole võimalik rakendada (vt p 3.2.7.2.)

3.2.6.4.3. Tuginedes eeltoodule, on KeA seisukohal, et kalapääsu nõude täitmisest ei ole võimalik vabastada.

3.2.7. Natura kaitse-eesmärgid ja mõjude kaalumine

3.2.7.1. Jägala loodusala kaitse-eesmärgid

3.2.7.1.1. Looduskaitse all olevate alade (sh Natura 2000 võrgustiku linnu- ja loodusalad) kaitse-eesmärgid on seatud LKS-ist lähtuvalt kaitsealade, püsielupaikade, parkide või üksikobjektide kaitse-eeskirjas, hoiualade puhul on eesmärgid seatud eraldi maakondlike määrustega, kaitse-eesmärke täpsustatakse (seatakse pindalalised eesmärgid seisundi saavutamise osas) kaitsekorralduskavas. Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärk määratakse kindlaks, lähtudes ala tähtsusest Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (edaspidi *linnudirektiiv*) I lisas nimetatud linnuliikide või selles nimetamata rändlinnuliikide või Loodusdirektiivi I lisas nimetatud looduslike või poollooduslike elupaigatüüpide või loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikide soodsa seisundi säilitamise või **taastamise** jaoks, samuti lähtudes Natura 2000 võrgustiku terviklikkuse saavutamise vajadusest ning silmas pidades ala degradeerumis- ja hävimisohtu. Kaitse-eesmärgid keskenduvad veekogu kui terviku elupaiga ja sellega seotud liikide kaitsele. Linnamäe pais jääb Jägala jõe hoiualale, mille eesmärgiks on kaitsta loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikide – hariliku võldase, jõesilmu, lõhe, saarma, paksukojalise jõekarbi elupaiku ning loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpi – jõed ja ojad (3260)²⁸. Tulenevalt korralduse nr 615-k lisa 1 punkti 2 alapunktist 56 hõlmab hoiuala Jägala loodusala. Jägala loodusala kaitse-eesmärgiks on lisaks Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärkidele saarma ja tema elupaikade kaitse. Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskavas 2022-2026²⁹ (edaspidi KKK) on

²⁸ Sulgudes on kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale.

²⁹ Kinnitatud Keskkonnaameti 22.04.2022 korraldusega nr 1-3/22/163. Arvutivõrgus:

https://infoleht.keskkonnainfo.ee/default.aspx?state=7;30947564;est;eelisand;;&comp=objresult=ala&obj_id=-

toodud hoiuala ja loodusala täpsustatud kaitse-eesmärgid, antud hinnang põhiväärtuseks olevate liikide ja elupaiga seisundile ning kirjeldatud neid mõjutavaid tegureid.

3.2.7.1.2. Jägala jõgi kui loodusdirektiivi elupaigatüüp jõed ja ojad (3260) ja kaitse-eesmärgiks olevad kalaliigid (v.a võldas) ja paksukojalise jõekarp ning nende elupaigad ei ole soodsas seisundis. Vastavalt loodusdirektiivi art-le 17 Eesti poolt 2019. a esitatud aruandes loodusdirektiivi rakendamise kohta (periood 2013-2018)³⁰ on toodud muuhulgas Jägala looduslal esinevate elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) ning kaitsealuste liikide üleriigilised seisundihinnangud, ohutegurid ja meetmed soodsa seisundi saavutamiseks:

1) Lõhe seisund on ebasoodne ning kaitstus ebapiisav. Kõige olulisema survetegurina on välja toodud hüdroenergia kasutamine, sh paisutamine, see on märgitud ka ohuteguriks. Liigi soodsa seisundi saavutamiseks on põhiliste meetmete hulgas välja toodud hüdroenergia kasutamisest ja hüdroenergia rajatistest tuleneva mõju vähendamine ning elupaikade taastamine.

Seni läbiviidud uuringute ja katsepüükide põhjal tuleb lõhe kaitse seisundit Jägala jões pidada väga ebasoodsaks. 2013.-2014. a uuringute kohaselt piirdub looduslik taastootmine üksikute isenditega (0–50 laskujat aastas) paisust allavoolu jäävates elupaikades, samas kui lõhe looduslik sigimine võiks tõusta hinnanguliselt kuni 8500–12 600 laskujani aastas³¹. Pais on oluline rändetõke juurdepääsuks lõhele sobilikele sigimis- ja noorjärkude elupaikadele, paisutuse tõttu on üle ujutatud 5 ha ulatuses lõhele sobilikke sigimis- ja noorjärkude elupaiku. Elektrienergia tootmisest tulenevalt esineb ebasoodne mõju Linnamäe paisust allavoolu jäävale lõhele praegu kättesaadavale sigimis- ja noorjärkude elupaigale (tsüklilise töö tagajärjel) ja noorjärkudele (suremus turbiinides). Seega kokku on rikutud või kättesaamatud praktiliselt 100% (sh 96% Linnamäe paisust ülesvoolu) Jägala looduslal paiknevatest lõhe elupaikadest.

1410089851. Keskkonnaministri 2.11.2022 määrusega nr 50 „Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine” muudeti kava tähtsajatuks.

³⁰ Kättesaadav aadressilt: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/>

lõhe: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Fish&subject=Salmo+salar®ion=BOR>

võldas: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Fish&subject=Cottus+gobio+all+others®ion=BOR>

jõesilm: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Fish&subject=Lampetra+fluviatilis®ion=BOR>

paksukojaline jõekarp: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Molluscs&subject=Unio+crassus®ion=BOR>

jõed ja ojad, 3260: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/habitat/summary/?period=5&group=Freshwater+habitats&subject=3260®ion=BOR> (28.08.2021)

³¹ Kesler, M., Taal, I., Svirsden, R. 2016. Eesti riikliku kalanduse andmekogumise programmi täitmine ja analüüs, teadusvaatlejate paigutamine Eesti lipu all sõitvatele kalalaevadele ning teadussoovituste koostamine kalavarude haldamiseks 2015-2017. Osa: Lõhe ja meri forell. TÜ Eesti Mereinstituut. Arvutivõrgus kättesaadav <https://veebiarhiiv.digar.ee/a/20211110184345/https://old.envir.ee/et/kalanduse-uuringud-ja-aruanded>

2) Jõesilmu seisund on ebasoodne ning kaitstus ebapiisav. Surve- ja ohutegurina on välja toodud hüdroenergia kasutamine, sh paisutamine, ja veekogude muutmine. Liigi soodsa seisundi saavutamiseks on põhiliste meetmete hulgas välja toodud hüdroenergia kasutamisest ja hüdroenergia rajatistest tuleneva mõju vähendamine ning elupaikade taastamine või loomine juba rikutud alade arvelt.

Linnamäe paisu olemasolu välistab KKK-s ette nähtud kaitse-eesmärkide saavutamise (jõesilmule sobivate sigimis- ja vastsete elupaikade ligipääsu eelduste loomine). Pais on oluline rändetõke jõesilmule juurdepääsuks sobilikele sigimis- ja elupaikadele, paisutuse tõttu on üle ujutatud jõesilmule 5 ha suurusel ulatusel sobilikke sigimis- ja vastsete elupaiku, lisaks on 2,3 ha kättesaamatud. Elektrienergia tootmine on tihedalt seotud paisutusega, kuid tootmisest tulenevalt võib esineda oluline ebasoodne mõju ka Linnamäe paisjärvest allavoolu jäävale jõesilmule sobilikule sigimis- ja elupaigale (elektritootmisega võib kaasnededa tsüklilise töö tagajärjel veetaseme kõigutamine) ning laskumisel noorjärkude suremus turbiinides. Linnamäe paisust allavoolu jäävas jõelõiguses aitab jõesilmu seisundit parandada stabiilse äravoolurežiimi tagamine, ent suremust turbiinides pole võimalik vältida. Jõesilmu kaitse seisundit parandaks oluliselt sobilikele elupaikadele ligipääsu tagamine ja paisutuse likvideerimine. Seeläbi lisanduks jõesilmule nii sobivaid sigimispaiku kui ka vastsetele sobivaid elupaiku.

3) Paksukojalise jõekarbi seisund on ebasoodne ning kaitstus ebapiisav. Ohutegurina on välja toodud veekogude ja voolurežiimi muutmine. Liigi soodsa seisundi saavutamiseks on põhiliste meetmetena toodud veekogude hüdroloogiliste muutuste vähendamine ja hüdroloogilistest muutustest mõjutatud elupaikade taastamine.

Linnamäe pais killustab paksukojalise jõekarbi elupaika, seetõttu ei ole liigil potentsiaalselt võimalik liikuda kogu kaitsealal esinevate sobilike elupaikade (nii Jägala jões kuni Jägala joani kui ka Jõelähtme jões kuni Lundi paisuni) piires. Linnamäe paisu olemasolu välistab KKK-s ette nähtud tulemuse saavutamise (eelduste loomine paksukojalise jõekarbi elujõulise asurkonna säilimiseks). Pais killustab elupaika ja paisutuse tõttu on üle ujutatud ja sette alla mattunud paksukojalisele jõekarbile tõenäoliselt sobilik elupaik.

4) Võldase seisund on soodne. Samas on stabiilse seisundi säilitamiseks oluline, et leevendataks surve- ja ohutegurite mõju. Võldasele mõjuva surve- ja ohutegurina on välja toodud hüdroenergia kasutamine, sh paisutamine.

Linnamäe paisu olemasolu välistab KKK-s ette nähtud tulemuse saavutamise (võldase asustamine kogu kaitstava ala ulatuses temale sobilikes elupaikades). Pais on oluline tõke võldasele liikumisel paisust üles- ja allvoolu sobilikesse elupaikadesse ning elupaik on killustunud. Paisutuse tõttu on üle ujutatud 5 ha ulatusel võldasele sobilikke elupaiku. Elektrienergia tootmine on tihedalt seotud paisutusega, kuid tootmisest tulenevalt võib esineda oluline ebasoodne mõju ka Linnamäe paisjärvest allavoolu jäävale võldasele sobilikule elupaigale (HEJ võimaliku tsüklilise töö tagajärjel, mis viib veetaseme kõikumiseni).

5) Elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) seisund on ebasoodne ning kaitstus ebapiisav. Surve- ja ohustava tegurina on välja toodud hüdroenergia kasutamine ja selleks rajatud infrastruktuur ning paisude mõju. Elupaigatüübi soodsa seisundi saavutamiseks on põhiliste meetmete hulgas toodud hüdroenergia kasutamise ja hüdroenergia rajatistest tuleneva mõju vähendamine ning elupaigatüüpide taastamine nende alade arvelt, mis on juba hüdroenergia kasutamisega kaasnevate tegevuste tulemusena kahjustada saanud.

Paisutuse esinemisel tänases ulatuses uputab Linnamäe paisjärv ja matab setete alla u 5 ha ulatuses Jägala loodusala koosseisu arvatud Jägala jõe sängist, mis moodustab võimalikust Jägala looduslal esineva elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) pindalast ~1/3. Lisaks esineb settereostuse oht paisust allavoolu jäävatele elupaikadele. Arvestades, et elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) esinemisala jääb paisust ja paisjärvest üles- ja allavoolu ning kõrge taastamisväärtusega elupaik Linnamäe paisu ja paisjärve alla, põhjustab paisutamine nii elupaigatüübi osalist hävimist kui ka elupaigatüübi killustamist. Kuna hüdroelektrienergia tootmiseks võib olla madalveeperioodidel vajalik vett koguda, võib sellest tegevusest mõjutatud olla Jägala jõe looduslik veerežiim Linnamäe HEJ-st allavoolu. Seega on paisutamisel ja elektrienergia tootmisel negatiivne mõju ala kaitse-eesmärkidele ja terviklikkusele, mida ökoloogilise miinimumvooluhulga pidev tagamine ei kompenseeri.

3.2.7.1.3. LKS § 4 lg 3 kohaselt on hoiuala elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused.

3.2.7.1.4. LKS § 32 lg 2 kohaselt on hoiualal keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

3.2.7.1.5. Natura 2000 võrgustiku alade kaitse-eesmärgid seatakse lähtuvalt LKS § 69 lg 3, mille kohaselt Natura 2000 ala kaitse eesmärk määratakse kindlaks, lähtudes ala tähtsusest linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliikide või selles nimetamata rändlinnuliikide või loodusdirektiivi I lisas nimetatud looduslike või poollooduslike elupaigatüüpide või II lisas nimetatud liikide soodsa seisundi säilitamise või taastamise jaoks, samuti lähtudes Natura 2000 võrgustiku terviklikkuse saavutamise vajadusest ning silmas pidades ala degradeerumis- ja hävimisohtu. Tegevuse kavandamisel tuleb hinnata igakülgset mõjusid kõikidele loodusala kaitse-eesmärkidele.

3.2.7.1.6. Paisutamise ja hüdroenergia kasutamise negatiivsed mõjud hoiu- ja loodusala kaitseväärtustele on liikide elupaikade killustumine, juurdepääsu tõkestamine Linnamäe paisuga lõhe sigimis- ja noorjärkude kasvualadele ning jõesilmu sigimis- ja vastsete elupaikadele, kalade noorjärkude hukkumine turbiinides, äravoolu võimalik reguleerimine Linnamäe HEJ-s ja sellest tulenevad veetaseme muutused paisust allavoolu jäävatel kärestikel (kui kärestik paisust allavoolu kuivaks jääb, Linnamäe HEJ veekogumise tõttu, võivad seal olevad Jõesilmu vastsed jm vee-elustik hukkuda), settereostuse oht, võldase ja paksukojalise jõekarbi elupaikade ning lõhe ja jõesilmu kudealade üleujutamine Linnamäe paisjärvega.

3.2.7.1.7. Natura tagantjärele hindamise tulemusena jõudis KeA järeldusele, et taotletavat tegevust pole võimalik jätkata ilma Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärke ja terviklikkust kahjustamata. Ebasoodne mõju avaldub nii elektritootmise kui ka selle eeldusena Jägala jõe paisutamise tagajärjel, seda leevendada ei ole võimalik ning see mõju on ulatuslik ja pikaajaline. Mõjutatud on 16 ha (100%) elupaigatüüpi jõed ja ojad; 7,6 ha (100%) lõhe ja jõesilmu elupaiku; 7,2 ha (95%) võldase ja paksukojalise jõekarbi elupaiku.

3.2.7.1.8. Vastavalt põhiseaduse (edaspidi *PS*) § 32 on igal isikul õigus enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada. *PS* § 32 sätestab ka, et omandi valdamisel võib seadus sätestada kitsendusi. Tuginedes antud punktis eeltoodule, LKS § 69 lg 1 ja lg 3 ning määruse nr 144 § 1 lg 1 p 1, mille järgi on Jägala jõe hoiualal kaitse-eesmärk EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta II lisas nimetatud liikide – hariliku võldase, jõesilmu ja lõhe elupaikade ning I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) kaitse, siis on riigil huvi ja kohustus Jägala jõe hoiuala ja seal leiduvaid väärtusi säilitada ning tagada ala kaitse-eesmärkide saavutamine, ala seisundi säilimine ja parandamine. Sellest tulenevalt peab VW arvestama omandi valdamisel võimalike kitsendustega.

3.2.7.1.9. **Kokkuvõtvalt kahjustab paisutamise ja hüdroenergia kasutamisega jätkamine Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärke ja terviklikkust ning ebasoodsat mõju ei ole võimalik leevendada ka kalapääsuga.**

3.2.7.2. Natura erandi kaalumine

Kui tegevus toob hoolimata leevendavatest meetmetest kaasa Natura ala kaitse-eesmärgi olulise kahjustamise, võib pädev asutus seda erandina loodusdirektiivi art 6 lg-st 2 lubada analoogiliselt sama artikli lg-s 4 ette nähtud menetlusega (vt lisa 2), kui selles sättes kehtestatud tingimused on sisuliselt täidetud, mh viiakse läbi art 6 lg 3 nõuetele vastav asjakohane hindamine ja võetakse asendusmeetmed³².

Tegevuse elluviimine hoolimata ebasoodsast mõjust Natura 2000 võrgustiku alale on loodusdirektiivi art 6 lg 4 võimalik üksnes siis, kui on samaaegselt täidetud nimetatud sätte kõik kolm eeldust:

- a) puuduvad alternatiivsed lahendused,
- b) ülekaalukad avaliku huviga seotud põhjused on nõuetekohaselt põhjendatud ja
- c) kui Natura 2000 võrgustiku ala üldise sidususe kaitsmiseks on vastu võetud sobivad asendusmeetmed³³.

Neid eeldusi on analüüsitud Natura erandi hindamise aruandes ning täies mahus käesolevas korralduses kordama ei hakata, kuid põhijäreldused tuuakse ära alljärgnevalt.

3.2.7.2.1. Alternatiivid

Taotletava tegevuse eesmärk on elektritootmine. Natura tagantjärele hindamise tulemusena jõudis KeA järeldusele, et alternatiivsed lahendused elektrienergia tootmisele on olemas: muudes asukohtades, muudel tehnoloogiatel hüdroenergia kasutamine või muul viisil (taastuv)energia kasutamine. Tootlikumad taastuvenergiaallikad Eestis on biomass, tuule- ja päikeseenergia, jäätmekütus³⁴.

³² Riigikohtu Halduskollegiumi kohtuotsus haldusasjas nr 3-17-1739.

³³ Peterson, Kaja; Kutsar, Riin. 2020. Juhised loodusdirektiivi art 6.4 rakendamiseks Eestis: Natura hindamise eranditegemine. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://keskkonnaamet.ee/elusloodus-looduskaitse/tegevused-kaitstavatel-aladel/natura-hindamine>

³⁴ Statistikaamet. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/energia-ja-transport/energeetika> (14.03.2024)

3.2.7.2.2. Ülekaaluka avaliku huvi esinemine

Ülekaalukat (st kaalukamat kui Natura 2000 huvid) avalikku huvi ei esine. Elektritootmine ja paisutamine ei ole ka kultuuripärandi aspektist vältimatult vajalikud või ülekaalukad avalikud huvid ja neid tegevusi saab lubada loodusaladel vaid sel juhul, kui need ei mõjuta negatiivselt Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärke ja terviklikkust.

Euroopa Liidu Nõukogu määruse (EL) 2022/2577, 22. detsember 2022, millega kehtestatakse raamistik taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamiseks³⁵ art 1 kohaselt kohaldatakse seda kõigi loamenetluste suhtes, mille alguskuupäev langeb määruse kohaldamisaja. Liikmesriigid võivad määrust kohaldada ka pooleliolevate loamenetluste suhtes, mille puhul ei ole tehtud lõplikku otsust enne 30. detsembrit 2022, tingimusel et sellega lühendatakse loamenetlust ja säilitatakse olemasolevad kolmandate isikute juriidilised õigused. Linnamäe HEJ veeloa menetlusele määrus ei kohaldu, kuna see algatati 2013. a. Eesti riik ei ole teinud ka erisust pooleliolevatele menetlustele määruse kohaldamiseks.

Riigikohtu Halduskolleegiumi haldusasja 3-16-478³⁶ (Kunda I) otsuse punktis 31 on avaldatud kohtu seisukoht: „Arvestades loodusdirektiivi nõuetest kõrvalekaldumise rangeid eeldusi, on selles olukorras põhjendatud asuda seisukohale, et muinsuskaitse huvi ei õigusta kaebajale energia tootmiseks loa andmist. Täidetud ei ole ka eeldus, et alternatiivsed lahendused puuduvad. Samal põhjusel on KeA õigesti leidnud, et kõrvalekaldumist nendest nõuetest ei õigusta avalik huvi hüdroenergia tootmise vastu.“

Ka Riigikohtu Halduskolleegiumi haldusasja 3-21-150 p-s 31 (Linnamäe pais) on toodud: “Kuna pädev asutus muinsuskaitseliste ja muude keskkonnahuvide vastastikkuseks kaalumiseks on KeA ning **EL keskkonnaõiguse normid kaaluvad vastuolu korral üles muinsuskaitse huvid**, tuleb KeA-l küll veeloa menetluses arvesse võtta muinsuskaitse huvi, kuid juhul, kui KeA jõuab järeldusele, et neist hoolimata ei ole alust veeluba väljastada, on selle järeldusega seotud ka MKA. Seejuures ei ole veeloa andmisest keeldumine MuKS §-dega 58 ja 59 hõlmatud tegevus, milleks oleks vaja MKA nõusolekut. KeA-l on ka endal pädevus arvestada muinsuskaitse huvi, sest kultuuripärand on osa keskkonnast (vt ka KeHJS § 21).”

Eelpool nimetatud kohtulahendite kohaselt on KeA pädev otsustama veeloa andmise menetluses, kas muinsuskaitse huvid kaaluvad üle keskkonnakaitse huvid või vastupidi ja nendest huvidest lähtudes tegema kaalutletud otsuse veeloa andmise või andmisest keeldumise kohta.

3.2.7.2.3. Asendusmeetmed

Asendusmeetmeid (hüvitusmeetmeid) ei ole piisavas ulatuses võimalik rakendada. Kui puuduksid alternatiivid ja esineksid ülekaalukad avaliku huviga seotud põhjused, tuleks Jägala looduslal olevad väärtused hüvitada, kaaludes täiendavate eesmärkide seadmist

³⁵Arvutivõrgus kättesaadav <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32022R2577>

³⁶Arvutivõrgus kättesaadav <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/riigil-tuleb-seista-pinna-ja-pohjavee-hea-seisundi-est> (21.04.2022).

olemasolevatel Natura 2000 võrgustiku aladel või lisades Natura 2000 võrgustikku täiendavaid alasid. KeA jõudis Natura erandi hindamise aruandes järeldusele, et Jägala loodusala kaitseväärtusi ei ole võimalik samas või suuremas mahus kompenseerida. Osaliselt saaks kaitseväärtusi kompenseerida Vasalemma ja Pirita loodusalasid laiendades (kumbagi u 12 km võrra) või Purtse jõe jõe loodusliku seisundi taastumisel uue loodusala loomisel (kuni Sillaoru HEJ-ni). Samas tuleb arvestada, et nendel lõikudel on samuti tegevusi (Sillaoru HEJ, Vaskjala veehaare jt), mis loodusalasid mõjutavad ja tekiks vajadus teiste ettevõtete tegevuse piiramiseks.

Kokkuvõtvalt Jägala jõe loodusalale ei ole võimalik kohaldada Natura erandit. Lisaks sellele, et hüvitusmeetmetega ei õnnestu tagada Jägala jõe loodusala kaitseväärtuste samas või suuremas mahus kompenseerimist, ei võimalda hüvitusmeetmete rakendamine tagada ka vastavate kaitseväärtuste Natura 2000 võrgustiku alade geograafilist esindatust ja sidusust.

3.2.7.3. Natura tagantjärele hindamise ja erandi kaalumise aruannete avalikustamine

06.12.2021 kuni 07.02.2022 kogus KeA avalikustamisele pandud Natura tagantjärele hindamise ja erandi hindamise aruannetele tagasisidet. 22.02.2022 viidi läbi ka Natura hindamise aruannete avalik arutelu, millel osales üle 60 inimese ja mis salvestati ning kus esitatud küsimused ja vastused protokolliti³⁷.

Avalikustamise käigus laekus arvamusi ja ettepanekuid 34 eraisikult ja organisatsioonilt. Kõikidele laekunud kirjalikele ettepanekutele vastas KeA kirjalikult 05.03.2022 seisuga³⁸.

Avalikustamise tulemusena jäid osapooled sisuliselt juba varem väljendatud seisukohtadele. Kohalikud elanikud olid erinevatel arvamustel, kuid nt Kultuuriministeerium, Muinsuskaitseamet, Eesti Arhitektide Liit, WV ja kohalik omavalitsus peavad endiselt vajalikuks paisjärve säilitamist ja elektritootmise jätkamist, pidades seda oluliseks kultuuripärandi, miljöö, piirkonna puhkeväärtuse ja elektrivarustuskindluse säilitamiseks. Samas Eesti Loodushoiu Keskus, Mittetulundusühing Jägala Kalateed, Eesti Kalastajate Selts, Keskkonnaministeeriumi kalavarude osakond ja Eesti Mereinstituudi eksperdid rõhutasid, et hindamise tulemusena ei ole võimalik paisjärve säilitada ja kudealad tuleb taastada, kuna muuhulgas ei leitud hindamisel ka piisavaid hüvitusmeetmeid, mida paisjärve ja elektritootmise säilitamisel tuleks vältimatult rakendada. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (edaspidi MKM) on enne avalikustamist esitanud kirjaliku seisukoha, et Linnamäe HEJ ei ole lähtuvalt oma tootmisvõimsusest ja selle ebastabiilsusest elutähtsat teenust pakkuv ega oma strateegilist tähtsust energiavarustuskindluse tagamisel.

³⁷ Registreeritud Keskkonnaameti DHS-s 2.3.2022 kirjana nr 1-10/22/12

³⁸ Vastuskirjad registreeritud keskkonnaameti DHS-s järgmiselt: 4.1.2022 nr 7-9/21/25571-5; 7.1.2022 nr 7-9/21/25571-7; 12.1.2022 nr 7-9/21/25571-9; 7.2.2022 nr 7-9/21/25571-17; 15.2.2022 nr 2-6/22/62-2; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-48; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-45; 3.3.2022 nr 7-9/21/25571-40; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-47; 3.3.2022 nr 7-9/21/25571-39; 3.3.2022 nr 7-9/21/25571-38; 2.3.2022 nr 7-9/21/25571-37; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-42; 3.3.2022 nr 7-9/21/25571-41; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-50; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-43; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-46; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-52; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-44; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-53; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-49; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-54; 4.3.2022 nr 7-9/21/25571-51; vastuskiri täiendavale arvamusele 17.3.2022 nr 7-9/21/25571-55; 18.4.2022 nr 7-9/22/7328.

2024. aastal tekkis vajadus aruandeid ajakohastada lähtudes muutunud õigusruumist, kuid see ei mõjutanud hindamise lõppjärelusi.

KeA on hindamise tulemusena seisukohal, et muinsuskaitsealisi ja ka keskkonnakaitsealisi huvisid on võimalik ühildada, säilitades Linnamäe paisu suuremas osas ja kujundades looduslähedase jõesängi ümber Linnamäe paisu. Väljapoole taastatud jõesängi on endise paisjärve alale võimalik vajadusel kujundada ka tehisveekogu. Antud menetluse raames ei hinnata paisutuse likvideerimise võimalusi, kuna see on eraldi seisev menetlus (vt p 3.5).

Kuna Natura erandi rakendamise eeldused ei ole täidetud, siis ei saa KeA anda keskkonnaluba Linnamäe paisul elektritootmise ja paisutamise jätkamiseks.

3.3. Huvide kaalumine

3.3.1. Muinsuskaitsealised väärtused

3.3.1.1. Linnamäe pais on tunnistatud kultuurimälestiseks 21.12.2016, s.o 11 aastat pärast Jägala jõe hoiuala moodustamist. Muinsuskaitseaduse (edaspidi *MuKS*) § 33 alusel peab igaüks hoiduma tegevusest, mis võib mälestist või muinsuskaitsealal asuvat ehitist ohustada, rikkuda või selle hävitada. Mälestist ja muinsuskaitsealal asuvat ehitist ei tohi hävitada ega rikkuda.

Linnamäe paisu kultuurimälestiseks tunnistamise ajal kehtinud *MuKS* § 25 lg 2 p 2 kohaselt oli mälestise kaitsevööndi ülesandeks tagada mälestise ja seda ümbritseva maa-ala kultuuriväärtuslike struktuurielementide säilimine ruumilises kontekstis.

3.3.1.2. Muinsuskaitseamet on rõhutanud³⁹, et Linnamäe HEJ pais on silmapaistvaim enne Teist maailmasõda ehitatud pais Eestis. Paisu algupärane arhitektuurne lahendus ja konstruktsioonid (sh kalatrepp) on suures osas algsel kujul säilinud. Linnamäe paisu väärtus on selle mastaapsuses ja kõrgetasemelises insenertehnilises lahenduses – tegemist on Eesti tööstusarhitektuuri silmapaistva näitega. Linnamäe HEJ pais on osa hüdroelektrijaama töökorras olevast ja töötavast kompleksist ning mälestise säilimine on tagatud töötava hüdroelektrijaama korral. Samuti on Muinsuskaitseamet rõhutanud Linnamäe HEJ vaadeldavust, selle ajaloolises väljakujunenud ümbruses.

3.3.1.3. Paisjärve kaldal paiknevad veel järgmised arheoloogiamälestised: Linnus "Jägala linnamägi" (reg-nr 17535) ja Asulakoht (reg-nr 17534); lisaks on ettevalmistamisel kaitse alla võtmise menetlus Jägala muistsete asulakohtade ja fossiilsete põllujäänuste II (reg-nr A30211) ja III (reg- nr A 30212).

3.3.1.4. Muinsuskaitse all on Linnamäe paisukeha. KeA on seisukohal, et muinsuskaitsealaste aspektide esile toomisel ei saa eeldada vältimatut hüdroenergia kasutamist, paisutamist ning samuti ei pea objekt olema kasutuses tema algses funktsioonis, eriti võttes arvesse, et muinsuskaitse alla on võetud ainult paisukeha. Toetudes kohtupraktikas kinnistunud põhimõttele, kaaluvad EL keskkonnaõigusest tulenevad kohustused üles muinsuskaitsealased huvid (RKHKo 3-16-478 p 31, 3-17-1739 p 34 ja 3-21-150 p 31).

³⁹ Muinsuskaitseameti seisukoht veeloa kehtivuse pikendamata jätmise eelnõule on registreeritud DHS-is 29.12.2017 nr 14-6/17/13443-6 all.

3.3.1.5. MuKS § 7 p 2 näeb ette, et kaitstava objekti remontimisel jms sarnasel tegevusel ei tohi muuta objekti ilmet. Seda on Linnamäe hüdroelektrijaama paisu remontimisel tehtud ja korduvalt. Ajaloomagister Kalle Kroon vastulauses (lk 4) on arvamusel, et Linnamäe HEJ kvalifitseeruks arhitektuuripärandina, ent selle asemel on Linnamäe hüdroelektrijaama paisu näol tegu omas ajastus üsna tüüpilise esemega, mille rajamisel on aga hävitatud osa unikaalsest ja haruldasest arheoloogilis-ajaloolisest objektist - muinasaja asulakohast ja sellevõrra on hüdroelektrijaama paisu muinsuskaitse alla ja paisjärve muinsuskaitse piiranguvööndi alla võtmine ebasobiv ning mitte muinsusväärtusi silmas pidav⁴⁰.

3.3.1.6. Kultuuriminister tunnistas 18. detsembri 2020. a käskkirja nr 190 „Asulakohtade ja muistsete põllujäänuste kultuurimälestiseks tunnistamine ning ühise kaitsevööndi kehtestamine“ resolutsiooni p-ga 1 kultuurimälestiseks liigiga „arheoloogiamälestis“ asulakohad ja muistsed põllujäänused. Lisaks kehtestas ta p-dega 2 ja 3 nende mälestiste piirid ja p-ga 4 kehtestas neile mälestistele, ehitismälestisele Linnamäe HEJ pais, arheoloogiamälestisele Asulakoht ja Linnus „Jägala linnamägi“ ühise kaitsevööndi. Sama käskkirja p-ga 5 tunnistas ta kehtetuks 21. detsembri 2016. a käskkirja p 2. Käskkirja kohaselt on kaitsevööndi eesmärk tagada kinnismälestiste säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas, HEJ paisu ja linnuse vaadeldavus ning kinnismälestisi ümbritseva arheoloogilise kultuurikihi säilimine. Kui varasem paisu kaitsevöönd hõlmas paisjärvest umbes 30 m laiuse riba, mis külgneb paisuga, siis uus ühine kaitsevöönd hõlmab enamiku paisjärvest.

3.3.1.7. Riigikohus jõudis RKHKo 3-21-150⁴¹ p-s 31 järeldusele, et muinsuskaitse kaitsevööndi kehtestamine ei sunni KeA-d veeluba andma ega või takistada paisutuse likvideerimist, kui likvideerimine on vajalik ebaseadusliku olukorra lõpetamiseks (juhul kui veeluba ei anta). Paisutamine on loakohustuslik tegevus ning mälestise kaitsevööndi kehtestamine ei saa asendada veeluba. Kuna pädev asutus muinsuskaitse ja muude keskkonnahuvide vastastikkuseks kaalumiseks on KeA ning EL keskkonnaõiguse normid kaaluvad vastuolu korral üles muinsuskaitse huvid, tuleb KeA-l küll veeloa menetluses arvesse võtta muinsuskaitse huve, kuid juhul, kui KeA jõuab järeldusele, et neist hoolimata ei ole alust veeluba väljastada, on selle järeldusega seotud ka MKA. Seejuures ei ole veeloa andmisest keeldumine MuKS §-dega 58 ja 59 hõlmatud tegevus, milleks oleks vaja MKA nõusolekut. KeA-l on ka endal pädevus arvestada muinsuskaitse huve, sest kultuuripärand on osa keskkonnast (vt ka KeHJS § 21).

Seega on ka Riigikohtu tõlgenduse kohaselt just KeA pädev asutus veeloa menetluse raames kaaluma nii muinsuskaitse kui ka keskkonnakaitse huvisid. Seejuures on Riigikohus selgitanud, et vastava järeldusega on seotud ka MKA ning muinsuskaitse kaitsevööndi kehtestamine ei sunni KeA-d veeluba andma ega takista paisutuse likvideerimist. Käesoleval juhul on KeA seisukohal, et veeloa andmisest tuleb keelduda.

3.3.1.8. KeA on seisukohal, et muinsuskaitse aspektid ei kaalu üles keskkonnakaitse eesmärkide saavutamist, sest HEJ ei ole muinsuskaitse all ja ei pea olema kasutuses tema algses funktsioonis. KeA rõhutab, et **paisutuse likvideerimine ei pea tingimata tähendama ehitismälestiseks oleva paisukeha likvideerimist. KeA leiab, et paisutuse likvideerimisel saab leida kompromisslahenduse, mis rahuldab**

⁴⁰ „Vastulause Linnamäe hüdroelektrijaama asjus“ Ajaloomagister Kalle Kroon, MTÜ Hõrnas, registreeritud DHS-s 13.04.2022 nr 7-9/22/638-2 all.

⁴¹ Riigikohtu 15.01.2024 kohtuotsus nr 3-12-150.

muinsuskaitselisi ja keskkonnakaitselisi huve. Paisutuse likvideerimise lahendus selgub koostöös järgnevas menetluses.

3.3.2. Linnamäe paisjärve ümbrus rekreatiivalana

3.3.2.1. Linnamäe paisjärve säilimise kaitseks on petitsioon.ee keskkonnas kogutud 147 häält perioodil 22.11.2018 kuni 19.12.2018⁴². WV 19.08.2019 eelnõule esitatud vastuväite kohaselt on paisjärve poolt antud 2000 häält (vastavat tõendit ei ole esitatud). Samuti on Jõelähtme vald Tallinna Halduskohtu otsuses haldusasjas nr 3-18-1778 (p 4.4.2. viimane lõik) toonud välja, et mitmed valla elanikud on Jõelähtme valla poole pöördunud paisjärve säilimise kaitseks.

3.3.2.2. Jägala jõe voolu ja Linnamäe paisu avamise poolt perioodil 10.10.2019 kuni 01.11.2019 on kogutud 607 allkirja⁴³. Samuti on Mittetulundusühing Jägala Kalateed (toetajad Harju Kalandusühing, Eesti Kalastajate Selts, Lahemaa rannakalurid) perioodil 27.11.2018 kuni 03.02.2019 kogunud Jägala jõe Natura 2000 ala looduskeskkonna taastamise eest 1600 allkirja, neist 1128 petitsioon.ee lehel⁴⁴ ja perioodil 14.12.2021 kuni 16.02.2022 petitsioon.ee keskkonnas 741 allkirja⁴⁵. Seega kokku on aastatel 2018-2022 kogutud Jägala jõe Natura ala taastamise toetuseks 2948 allkirja.

3.3.2.3. Jõelähtme valla arengukava 2018–2025⁴⁶ kohaselt on Linnamäe HEJ (1924 a. kauneim tööstusobjekt), sellega piirnev Linnamägi koos paisjärve ja sellega piirnevad alad ülesvoolu (sh. Jägala jõe puhkeala ja Jägala juga) kujunenud Jõelähtme valla jaoks oluliseks puhkepiirkonnaks. Kuna tegemist on ka ühe osaga Rebala muinsuskaitsealast ja sellel asuvate pärandkultuuri objektidega, siis lisaks puhkemajanduslikule väärtusele on Linnamäe HEJ, sellega piirnev Linnamägi ja paisjärv kujunenud ka oluliseks turismiobjektiks, mida lisaks puhkajatele külastavad igapäevaselt ka sajad üle Eesti ja välismaalt saabunud turistid. Seega on Linnamäe HEJ ja sellega piirnevate Linnamäe, Linnamäe paisjärve ja seda ümbritsev ala valla jaoks olulise sotsiaal-majandusliku väärtusega, mis vajab terviklikku säilitamist. Jõelähtme valla 2003. aastal kehtestatud üldplaneeringus⁴⁷ nähakse Jägala puhkepiirkonna oluliste objektidena muuhulgas taastatavat Linnamäe HEJ-d, Jägala linnamäge koos Linnamäe paisjärve ja pargiga ning Linnamäe paisjärvele ehitatavat ujumiskohta. Linnamäe paisjärve piirkond kuulub intensiivse kasutusega Jägala puhkepiirkonda, mis sobib nii suvise kui talvise puhkuse veetmiseks.

Jõelähtme valla koostatavas üldplaneeringus⁴⁸ tähtsustatakse paisjärve väärtusliku kultuurilise, majandusliku ja rekreatsioonilise objektina.

⁴² Arvutivõrgus kättesaadav: <https://petitsioon.ee/linnamae-paisjarve-sailimise-kaitseks> (29.02.2024).

⁴³ Arvutivõrgus kättesaadav: <https://petitsioon.ee/taastame-jagala-joe-voolu> (29.02.2024).

⁴⁴ Arvutivõrgus kättesaadav veebilehel: <http://petitsioon.ee/jagala-jogi-lohejoeks> (29.02.2024).

⁴⁵ Registreeritud DHS-is 22.02.2022 nr 7-9/21/25571-35 all ja arvutivõrgus kättesaadav <https://petitsioon.ee/aita-taastada-jagala-lohejogi>. (29.02.2024).

⁴⁶ Jõelähtme Vallavolikogu 17.10.2019 määrus nr 43 „Jõelähtme valla arengukava aastateks 2019–2025“

⁴⁷ Jõelähtme valla üldplaneering 2001-2003, arvutivõrgus kättesaadav Jõelähtme Vallavalitsuse veebilehel: <https://joelahtme.kovtp.ee/uldplaneering-kehtiv-> (29.02.2024).

⁴⁸ Jõelähtme valla üldplaneering (koostamisel) arvutivõrgus kättesaadav <https://maja.joelahtme.ee/?dir=Yldplaneeringu+materjalid> (29.02.2024).

3.3.2.4. KeA on seisukohal, et ala rekreatiivne väärtus on võimalik säilitada ka paisjärve olemasoluga. Näiteks oleks võimalik jõe kallastele luua matkarajad, puhkekohad jne. Jägala jõe paisjärve ümbruses säilib ka paisutuse alandamise järgselt, samuti säilib ehitismälestis külastusobjektina. Jõe kärestikulise osa pikendamine annaks paremad võimalused hobikorras või professionaalselt süsta- ja kanuusõidu, raftingu või mõne muu veesportialaga tegelemiseks. Samuti on teada, et olemasoleval jõe ja paisjärve vahelisel kärestikulisel jõelõigul korraldatakse juba praegu nii siseriiklikke kui ka rahvusvahelisi süstaslaalomi võistlusi ning ala on pikka aega olnud kasutusel treening- ja harjutuskohana⁴⁹.

3.3.2.5. Kohus on tõlgendanud Tallinna Halduskohtu 18.05.2022 otsuse 3-21-1476 p-s 17.3, et paisutamise jätkamiseks veeloa andmist ei õigusta vaid see, et paisutuse säilimise poolt on rohkem (sh ilmselt ka paisjärvega otseses puutumuses mitteolevaid) inimesi kui paisutuse säilimise vastu. Ülekaalukaks avalikuks huviks ei saa olla pelgalt see, et paisjärve ümbruses elavad inimesed soovivad seda säilitada visuaalselt nauditava maamärgina.

3.3.2.6. Kokkuvõtvalt on võimalik rekreatsiooni alana kasutada ka jõe mitte ainult paisjärve.

3.3.3. Energiajulgeolek

3.3.3.1. Natura erandi hindamises (p 2.2.1.) on kaalutletud, kas elektritootmine on käsitletav ülekaaluka avaliku huvina, et loobuda Jägala loodusala kaitse-eesmärkide täitmisest ja ala terviklikkuse taastamisest.

3.3.3.2. KeA on seisukohal, et Linnamäe HEJ seiskamine ei oma olulist mõju Eesti energiajulgeolekule ja Linnamäe HEJ ei ole elutähtsa teenuse osutaja hädaolukorra seaduse mõistes. Seega elektritootmine Linnamäe HEJ-s ei ole ülekaaluka avaliku huviga tegevus.

3.3.3.3. Jõelähtme vald on esitanud arvamuse⁵⁰ haldusasjas nr 3-18-4⁵¹, milles ta on seisukohal, et säilima peab toimiv hüdroelektrijaam koos sinna juurde kuuluvate ehitiste ja rajatistega ning põhjendab seda muu hulgas järgmiselt: „**Pöördumatult kahjustub Eesti riigi energiajulgeolek kui likvideeritakse Linnamäe hüdroelektrijaam. Olulisel kohal jaama säilimise vajadusel on ka energiajulgeolekul. Energiatalgute kodulehelt kättesaadavas töös, mis räägib energiajulgeolekust on kirjutatud, et energiajulgeoleku tagamise üheks peamiseks põhimõtteks on riigi territooriumi varustatus piisava hulga elektrijaamadega. Energiajulgeoleku eesmärgiks on tagada välisteguritest sõltumatu elektri olemasolu. Täna annab Linnamäe hüdroelektrijaam elektrit hinnanguliselt 2500 majapidamisele, mis on julgelt pool Jõelähtme valla majapidamistest kokku. Jaama likvideerimine toob kaasa eeltoodud olukorra, mis seab otseselt ohtu Eesti julgeoleku.**“

Linnamäe HEJ aastatoodang on vahemikus 5-7 GWh ehk maksimaalselt 19 178 kWh/ööpäevas. Wooluvabrik OÜ 23.03.2022 esitatud andmete kohaselt oli pikajaline keskmine aasta toodangu maht perioodil 2007 kuni 2021 k.a 5,3 GWh. Maksimaalne

⁴⁹ Süstaslaalomi klubi Pirita MTÜ <http://www.skpirita.ee/> (29.02.2024).

⁵⁰ Registreeritud DHS-is 07.02.2018 nr 1-6/18/2-10 all.

⁵¹ Tallinna Ringkonnakohus kinnitas kompromissi ja lõpetas halduskohtumenetluse 08.08.2018 kohtumäärusega haldusasjas nr 3-18-4, registreeritud DHS-is 08.08.2018 nr 1-6/18/2-47 all.

tootmiskaht on olnud 7,9 GWh ja minimaalne 3,2 GWh⁵². Seega suudaks Linnamäe HEJ anda elektrit maksimaalselt ühele majapidamisele 2500-st 7,6 kWh/ööpäevas (keskmine Eesti majapidamine tarbib ööpäevas umbes 8,2 kWh elektrit). Suure osa ajast töötab jaam väiksema võimsusega ja osa ajast seisab. Seega ei ole KOV seisukoht, et Linnamäe HEJ suudaks püsivalt varustada 2500 majapidamise kogu energiavajaduse, korrektne.

3.3.3.4. KeA pöördus MKM poole 02.07.2019 kirjaga, milles soovis MKM seisukohta Linnamäe HEJ ning Eesti ja kohaliku omavalituse energiajulgeoleku teemal.⁵³

3.3.3.5. MKM oma 31.07.2019⁵⁴ vastuskirjas selgitas kokkuvõtvalt, et Linnamäe suurune HEJ ei oma olulist mõju Eesti energiajulgeolekule ja Linnamäe HEJ ei ole elutähtis teenuse osutaja hädaolukorra seaduse mõistes. Hädaolukorraseduse kohaselt on elutähtsa teenuse osutajaks üle 300 MW võimsusega elektritootmiseseadmed. Eesti elektrisüsteemi halduri Elering AS (registrikood 11022625) omanduses on avariireservelektrijaam Kiisal. Linnamäe HEJ-l ei ole otseühendusi tarbijatega, vaid on ühendatud elektrivõrku, läbi mille on ta ühendatud lähi- kui ka kaugpiirkonna elektritarbijatega. Mõju kohalikule tasandile avaldub elektrikatkestuse olukorras (madal tõenäosus) ning selles olukorras on Linnamäe HEJ mõju piirkonna elektriga varustamisel oluline.

3.3.3.6. Samas peab MKM oluliseks kõiki taastuvenergia liike (sh hüdroenergiat) Eesti taastuvenergia eesmärgi täitmiseks ning leiab, et Euroopa Liidus järjest tõsisemalt arutatava süsinikuneutraalse majandusmudeli saavutamiseks aastaks 2050 on iga toodetav taastuvenergia kWh oluline, **kuigi suurimat potentsiaali nähakse tuuleenergia**. Eesti elektrisüsteemi süsteemihaldurit (Elering AS) on teavitatud 910 MW uue tootmisvõimsuse rajamisest. Samuti leiab MKM, et kuna Eestis jääb elektrisüsteemis vajaliku sageduse hoidmiseks pöörlevaid generaatoreid vähemaks, eriti suuremaid (põlevkivi otsepõletamine), siis on teatud ajahetkedel elektrisüsteemi sageduse hoidmisel ka 1 MW suurune jaam olulise mõjuga.

3.3.3.7. Jõelähtme Vallavalitsus on pöördunud 05.05.2020 MKM poole ettepanekuga kaaluda kahe Eesti suurima hüdroelektrijaama (Jägala HEJ, mille nimivõimsus on 2 MW ja Linnamäe HEJ, mille nimivõimsus on 1,2 MW) välismõjudest sõltumatute elektritootmise allikatena kasutuselevõtu kavandamist, mis võiksid võimalike kriisiolukordade puhul töötada autonoomselt ning võimaliku Tallinna lähedase evakuatsiooni kogunemispirkonnana.

3.3.3.8. MKM ka oma 10.06.2020⁵⁵ vastuskirjas Jõelähtme Vallavalitsusele märgib, et elutähtsa teenusega seonduvat reguleerib hädaolukorra seadus. Elutähtis teenus on teenus, millel on ülekaalukas mõju ühiskonna toimimisele ja mille katkemine ohustab vahetult inimeste elu või tervist või teenuste toimimist. Hädaolukorra seaduse § 36 lg 1 p 1 nimetatud elutähtsa teenuse (elektriga varustamine) korraldatavaks asutuseks on MKM, kes korraldab elektriga varustamise korraldamist. Kriteeriumid, mille järgi ettevõtjad hädaolukorra seaduse tähenduses kvalifitseeruvad elutähtsa teenuse osutajateks, tulenevad valdkondlikest eriseadustest (siinkohal elektrituruseadus). Elektriga varustamise valdkonna elutähtsa teenuse

⁵² Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 23.03.2022 nr 7-9/22/3460-3 all.

⁵³ Registreeritud DHS-is 02.07.2019 nr 6-3/19/9100-5 all.

⁵⁴ Registreeritud DHS-is 31.07.2019 nr 6-3/19/9100-5 all.

⁵⁵ Registreeritud Jõelähtme Vallavalitsuse dokumendiregistris 10.06.2020 nr 7-7/1445-1 all.

osutajad on sätestatud elektrituruseaduse § 21¹ (suuremad jaotusvõrguettevõtjad, põhivõrguettevõtjad ning >200 MW netovõimsusega elektritootja, >100 MW ülekandevõimsusega riigipiiri ületava liini valdaja). Samuti panustavad elutähtsa teenuse osutamisesse koostootmisjaamad, mis on kaugkütteseaduse § 7 lg 3 kohased soojuse tootjad. Kaugküttega varustamise elutähtsat teenust korraldab kohalik omavalitsus. Jägala ja Linnamäe HEJ eelpool nimetatud kriteeriumitele vastavalt elutähtsa teenuse osutajaks ei kvalifitseeru. Elutähtsa teenuse osutaja elektrijaama netovõimsus peab olema suurem kui 200 MW ning millel on oluline mõju kriisiolukordades elektrisüsteemi toimimisele. MKM hinnangul on hüdroelektrijaamadel oluline panus Eesti taastuvenergia eesmärkide täitmisse ning ka piirkonna elektriga varustamisesse, kuid elektrijaamad netovõimsusega 2 MW ja 1,2 MW elutähtsa teenuse osutajate alla ei kvalifitseeru ning eraldi evakuatsiooni piirkonna loomiseks läheks antud piirkonnas vaja lisavõimsusi.

3.3.3.9. Linnamäe HEJ installeeritud 3 turbiini summaarne koguvõimsus on 1152 kW ning aastatoodang vahemikus 5–7 GWh. Eleringi kodulehel⁵⁶ toodud andmete järgi toodeti Eestis 2023. aastal taastuvatest allikatest elektrienergiat 2606 GWh, mis moodustas 53% elektrienergia kogutoodangust. Linnamäe HEJ aastatoodang moodustas 0,27% taastuvatest allikatest 2023. aastal võrku toodetud elektrienergiast. Nii Linnamäe HEJ elektriline võimsus, kui ka aastatoodang jäävad tunduvalt väiksemaks kui statistiline viga võrreldes Eesti vastavate näitajatega. Kui mingi parameetri muutus jääb 5% piiridesse, siis loetakse statistiliselt selle mõju protsessile olematuks. Arvestades, et arendamisel on mitmeid tuuleparke (sh meretuuleparke), kahaneb Linnamäe HEJ osatähtsus taastuvelektri tootmisvõimsuste osas ja taastuvelektri tootmisel veelgi. Isegi kui teavitatud planeeritavate uute tootmisvõimsuste rajamine ei realiseeru täies mahus, ületavad need kordades Linnamäe HEJ tootmisvõimsust.

3.3.3.10. Eeltoodust tulenevalt on KeA seisukohal, et Linnamäe HEJ seiskamine ei oma olulist mõju Eesti energiajulgeolekule ja Linnamäe HEJ ei ole elutähtsa teenuse osutaja hädaolukorra seaduse mõistes. Võimalikud elektrikatkestused (madal tõenäosus) ei ole otseselt seotud Linnamäe HEJ töötamise või mittetöötamisega, vaid elektrivõrgu töökindlusega. Võrguhäirete või ebapiisava võimsuse kompenseerimiseks on süsteemihalduri Elering AS omanduses 250 MW võimsusega avariireservelektrijaam Kiisal. Linnamäe HEJ töötamine elektrisüsteemi sageduse hoidmisel on peetud nii juhteksperdi kui ka MKM-i hinnangul oluliseks teatud ajahetkel, kuid ei ole täpsustatud, millistel tingimustel, millisel ajahetkel ja millise tõenäosusega on sageduse hoidmine Linnamäe HEJ poolt oluline ja võimalik. Seega järeldab KeA, et Linnamäe HEJ töötamine võrgusageduse hoidmiseks ei ole vältimatu, kuna Eestis on elektrisüsteemis vajaliku sageduse hoidmiseks teisi pöörlevaid generaatoreid. **Linnamäe HEJ seiskamisel saamata jääv taastuvatest allikatest toodetud elektrienergia on võimalik kompenseerida arendatavate taastuvenergia võimsustega.**

3.3.4. Loa taotleja huvi

3.3.4.1. WV-1 on majanduslik huvi: toodetud elektrienergia müük mahus 5–7 GWh aastas. WV käive sõltub veehulgast ja energia hinnast börsil. Lisaks majanduslikule huvile

⁵⁶ Eleringi kodulehel tabel võrku antud kütuseliigid – arvutivõrgus kättesaadav <https://elering.ee/toodang-ja-prognoos> (29.02.2024). Elering on sõltumatu ja iseseisev Eesti elektri ja gaasi ühendüsteemihaldur.

peab WV oluliseks Linnamäe HEJ kui mälestisena kaitse all oleva Eesti kauneima tööstusehitise säilimist töötavas keskkonnas, kuhu see on rajatud.⁵⁷ Kultuurimälestisena on muinsuskaitse all osa HEJ paisust, kauneim tööstusehitis hävines II maailmasõja ajal. WV on toonitanud, et soetas 30.10.2017 Linnamäe Muinaslinna tee 5 kinnistu hoonestusõiguse (seatud 99 aastaks) koos Linnamäe HEJ elektrienergia tootmiseks vajalike seadmetega 100% riigile kuuluvalt Eesti Energia AS-lt avalikul enampakkumisel hinnaga 690 002 eurot, millele lisandub käibemaks, eesmärgiga jätkata elektrienergia tootmist.⁵⁸

3.3.4.2. KeA peab oluliseks märkida, et Eesti Energia AS ja WV on sõlminud 30.10.2017 hoonestusõiguse müügilepingu (edaspidi *leping*). Lepingu p 5.2.1 kohaselt ostja kinnitab, et on tutvunud lepingu p 5.1.4 nimetatud veeloa ja kõigi sellega seonduvate dokumentidega, sealhulgas KMH menetluse käigus väljastatud dokumentidega. Lepingu p 5.2.2 kohaselt on ostja kinnitanud, et on teadlik kõigist keskkonnakaitselistest aspektidest ja piirangutest. Lepingu p 5.2.4 kohaselt on ostja kinnitanud, et on teadlik VeeS § 17¹ lg 4 (hetkel kehtivas VeeS § 174 lg 3) toodud nõuetest, mille kohaselt juhul, kui paisu omanik või valdaja ei ole taotlenud õigusaktidega nõutavat veeluba või kui veeloa andja keeldub loa andmisest, peab paisu omanik või valdaja paisutuse likvideerima.

3.3.4.3. KeA juhib tähelepanu, et Eesti Energia AS, kellelt WV hoonestusõiguse omandas, on ka hoonestusõiguse enampakkumisest avalikult teavitades põhjendanud hoonestusõiguse võõrandamist järgmiselt: „*Hoonestusõigus anti meile 2002. aastal 99 aastaks. Seadusandlus on aga 15 aasta jooksul oluliselt muutunud. Kuna aastaid on olnud ebaselge, kas paisutuse ja elektritootmisega saab jätkata või mitte, on Eesti Energia otsustanud elektrienergia hoonestusõiguse koos oluliste osadega enampakkumisele panna.*“ Samuti on WV avaldanud meedias hoonestusõiguse ostmise tehingu kohta arvamuse, hinnates tehingut riskantseks⁵⁹.

3.3.4.4. Eeltoodust nähtub, et WV võttis hoonestusõiguse ostmisel teadliku äririski. WV oli teadlik, et paisutamine ja hüdroenergia kasutamine ei pruugi tulevikus olla võimalik. WV-l ei saanud tekkida õiguspärast ootust vee erikasutuse jätkamiseks pärast hoonestusõiguse omandamise ajal kehtinud veeloa kehtivuse lõppemist.

3.3.4.5. WV soov majandustegevust arendada peab olema kooskõlas õigusaktides sätestatud nõuetega. Keskkonnaameti hinnangul ei kaalu WV erahuvi üles EL keskkonnaõigusest tulenevaid eesmärke.

⁵⁷ WV 02.09.2019 vastuväited Keskkonnaameti 19.08.2019 eelnõule, registreeritud DHS-is 03.09.2019 nr 14-6/19/522-10 all.

⁵⁸ WV 19.08.2019 taotlus vee erikasutusloa pikendamiseks, registreeritud DHS-is 19.08.2019 nr 14-6/19/521 all.

⁵⁹ Meediaväljaandes „Harju Elu“ märgitakse 10.11.2017 avaldatud artiklis järgmist: „Uued omanikud on kursis keskkonnaministeeriumi seisukohaga, ning kuigi see tekitab mõnevõrra ärevust tuleviku ees, on Wooluvabriku omanikel kindel plaan, kuidas nende tahe peale jääb. „Jah, keskkonnaministeerium sai endale uue oponendi. Oleme nõus minema lõpuni välja, et (Linnamäel) säiliks praegune olukord,“ kinnitas Kivistik. „Tegelikult see risk ongi märkimisväärne. Me oleme raha sisse pannud, aga ei tea, mis saab.“ Artikkel on arvutivõrgus kättesaadav meediaväljaande „Harju Elu“ veebilehel: <https://www.harjuelu.ee/see-pealinna-laheduses-olev-loodusmassiiv-nii-oluline-et-see-ei-saa-olla-ainult-uhe-valla-kaitsta-siin-vaja-riigi-garantiid/> (04.04.2024).

3.3.5. Vabariigi Valitsuse nõusolek

3.3.5.1. Vabariigi Valitsus kaalus korralduses esitatud argumente ja asjaolusid ning võrdles keskkonnakaitselisi huvisid ning muinsuskaitsele ja kohaliku omavalitsuse üksuse huvisid, samuti hindas alternatiivide puudumist. Vabariigi Valitsus jõudis korralduses seisukohale, et hoolimata tegevuse eeldatavalt ebasoodsast mõjust Natura 2000 võrgustiku alale on Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamise ja Linnamäe hüdroelektrijaamas hüdroenergia kasutamise võimaldamine elektrienergia tootmiseks alternatiivsete lahenduste puudumisel vajalik avalikkuse jaoks esmatähtsatel ja erakordselt tungivatel põhjustel. Avalikkuse jaoks esmatähtsad ja erakordselt tungivad põhjused seisnevad kultuurimälestiseks tunnistatud Linnamäe paisu pikaajalise ja tervikliku säilimise tagamises ning seda ümbritseva arheoloogiapärandi ja kultuurimaastiku säilitamises, mis on pika ajaloo vältel välja kujunenud ja on tähenduslik nii kaasajas kui ka väärtuslik tulevastele põlvetele säilitamiseks. Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamise ja Linnamäe hüdroelektrijaamas hüdroenergia kasutamise võimaldamine elektrienergia tootmiseks on eeldus, mis tagab kultuuriväärtusliku ehitise ja keskkonna säilimise olemasoleval kujul. Oma kaalutlustes võttis Vabariigi Valitsus arvesse, et Linnamäe HEJ-s on vee paisutamine ja hüdroelektrijaama tootmine olemasolev ehk jätkuv tegevus, mis sai alguse enne Natura ala loomist. Samuti võeti arvesse Jägala jõel asuvate hüdroelektrijaamade (Linnamäe HEJ, Jägala Energy HEJ) panust Eesti taastuvenergia tootmisse ning üldisesse energiajulgeolekusse.

3.3.5.2. Lähtudes eeltoodud kaalutlustest nõustus Vabariigi Valitsus tegevusloa andmisega Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja Linnamäe hüdroelektrijaamas hüdroenergia kasutamiseks elektrienergia tootmisel tingimusel, et Keskkonnaamet teeb otsuse ja seab kohustused hüvitusmeetmete rakendamiseks.

3.3.5.3. KeA nõustub, et paisutamine ja hüdroenergia kasutamine Linnamäe paisul on jätkuv tegevus. Vabariigi Valitsus tuvastas ka ülekaaluka avaliku huvi olemasolu. Keskkonnaamet on seisukohal, et kuigi muinsuskaitse aspektist esineb küll avalik huvi, ei kaalu see üle keskkonnakaitselist aspekti, sh ei ole Jägala loodusalale võimalik vajalikus mahus hüvitusmeetmeid rakendada, seega ka teha Natura erandit. Põhjalikumalt käsitles ülekaaluka avaliku huvi esinemist ja Natura erandi rakendamise võimalikkust Keskkonnaamet antud korralduse punktides 3.2.7.2.2. ja 3.2.7.2. ja Natura erandi hindamise aruandes. Vabariigi Valitsus andis nõusoleku veeloa andmiseks, aga kuna Natura erandi eeldused on täitmata, siis keeldub KeA veeloa andmisest.

3.3.6. Kokkuvõte

KeA kaalus veeloa andmisest keeldumise otsustamisel alljärgnevaid väärtusi:

- Pais kui rändetõke avaldab vee-elustikule olulist negatiivset mõju. Paisjärve alla jäävad olulised kudealad, mis tuleks taastada, et saavutada vee-elustiku soodne seisund.
- Paisutamisega jätkamine kahjustab Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärke ja terviklikkust. Jägala jõe loodusalale ei ole võimalik teha Natura 2000 erandit. WV huvi elektrit toota ei kaalu üles EL keskkonnaõigusest tulenevaid eesmärke.
- Linnamäe HEJ seiskamisel saamata jääv taastuvatest allikatest toodetud elektrienergia on võimalik kompenseerida arendatavate taastuvenergia võimsustega.

- Paisutuse likvideerimisel ei ole vajalik kultuurimälestiseks oleva paisukeha likvideerimine. Seega ei kahjustata kultuurimälestist.

Kavandatava tegevusega kahjustatakse Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärkide saavutamist – ala terviklikkuse taastamist ning kaitsealuste liikide elupaiku, sealhulgas Eesti olulisimat lõhe asurkonda, mistõttu on tegevus vastuolus õigusaktidega KeÜS § 52 lg 1 p 4 tähenduses. Samuti kaasneb tegevusega keskkonnaoht, mida ei ole võimalik vältida, ning huvi veeloa andmiseks ei ole ülekaalukas ja kavandataval tegevusel on mõistlikke alternatiive (LKS § 32 lg 2, VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 6 alusel; vt p 3.2.2., 3.2.3. ja 3.2.7.2.1.) Seega keeldub KeA veeloa andmisest VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 4 ja VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 6 alusel.

3.4. Pikendatud veeluba nr L.VT-171918

3.4.1. WV-1 on kehtiv veeluba L.VT.HA-171918, mis oli korduvalt pikendatud, viimati kuni uue veeloa andmise või andmisest keeldumise otsuse tegemiseni, kuid mitte kauemaks kui 31.12.2024.

3.4.2. VeeS § 279 lg 2 võimaldab VeeS 31.12.2013 kehtinud redaktsiooni alusel antud tähtajalist vee erikasutusluba põhjendatud taotluse alusel pikendada kuni uue veeloa andmise otsustamiseni. Riigikohus on asjas 3-21-150 tõlgendanud, et VeeS võimaldab veeluba pikendada ainult erandlikult kuni uue taotluse menetluse lõpuni (RKHKo 3-21-150 p 28). Seega on pikendatud veeluba kehtiv vaid kuni uue veeloa andmise menetluse lõpuni. Vastavalt kehtiva veeloa L.VT.HA-171918 resolutsioonile ja VeeS § 279 lg-le 2 kaotab veeluba nr L.VT.HA-171918 kehtivuse käesoleva veeloa andmisest keeldumise otsuse jõustumisel.

3.5. Paisutuse likvideerimine

3.5.1. KeA juhib tähelepanu VeeS § 175 lg 4, mille kohaselt kui veeloa andja keeldub loa andmisest, peab paisu omanik või valdaja paisutuse likvideerima. Seega kaasneb veeloa andmisest keeldumise korral ka konkreetne tagajärg ja kohustus paisutuse, mitte tingimata paisu, likvideerimiseks.

3.5.2. Veekogu veetaseme alandamise ja paisutuse likvideerimise nõuded on toodud VeeS § 175 ning keskkonnaministri 09.10.2019 määruses nr 54 “Veekogu paisutamise, paisu likvideerimise ja veetaseme alandamise täpsustatud nõuded ning ökoloogilise miinimumvooluhulga määramise meetodika”.

3.5.3. VeeS § 196 lg 2 p 9 kohaselt on paisutuse likvideerimine veekeskkonnariskiga tegevus, mis tuleb KeA-s registreerida. Veekeskkonnariskiga tegevuse registreerimise taotluse esitamise nõuded on toodud keskkonnaministri 24.09.2019 määruses nr 43 “Veekeskkonnariskiga tegevuse registreerimise taotluse ja registreeringu andmekoosseis”. Sõltuvalt sellest milline lahendus valitakse paisutuse likvideerimiseks on võimalik, et registreeringu asemel tuleb taotleda veeluba.

3.6. Ära kuulamine

...

/allkirjastatud digitaalselt/

Emma Krikova
juhtivspetsialist
veeosakond

Kairit Kriis
vanemspetsialist
veeosakond

Maret Vildak
juhtivspetsialist
looduskasutuse osakond